

Bílé Karpaty

Časopis moravsko - slovenského pomezí

4/97



Tentokrát na 32 stranách!

Z obsahu:

- * Návštěva
předsedy Senátu
Petra Pitharta
- * Zachraňme
oskeruše
- * Znáte ryby?
- * Existuje ještě
levná energie?



Z návštěvy Petra Pítharta v Bílých Karpatech:

1. V Hostětíně u kořenové čítárny
2. S vedoucím Správy CHKO Bílé Karpaty
3. V knihovně ve Starém Hrozenkově
4. Ve Vápenicích se starostou B. Hodulíkem
5. Ve Starém Hrozenkově při otevření nové bytovky



OBSAH:

Úvodník

Za všechno může bukové listí1

Náš rozhovor

S Drahomírem Orsákem, starostou Hostětína2

Akce v Bílých Karpatech

Návštěva předsedy Senátu, Významné výročí4

Biodožinky ve Starém Hrozenkově5

Jihočeskí studenti na Suchovských Mlýnech6

Správa se setkala s „nevládkami“6

Ekologická olympiáda „Mechaři“ ve Strání7

Zachraňme oskerušel!8

Včelařit v Bílých Karpatech?, Proč také šanovat ořechy9

Napsali jste nám

O povodních10

Povodně ve Velké, ...a ve Slavkově11

Učíme se od mala

Zelená stezka - Zlatý list12

Otevřenýma očima - šikovnými rukama, Nabídka13

Okénko architekta

Okna jsou oči domu14

Něco z kultury

Trasem trasem tras, ozví sa mi hlas...15

Zveme vás

Výstava fotografií, Akce Přírodovědného klubu16

Výstava o fauně znovu otevřena17

Jarmek, Silvestr, Cesty17

Ptali jsme se na Horňácku18

Zprávy ze Správy

Údržba luk v letošním roce20

Myslivecká zařízení21

Znáte

Ryby?22

Co je to

Územní plán II24

My a životní prostředí

Solení silnic25

Ještě jednou osada U Sabotů26

Existuje ještě levná energie?27

Hrady Bílých Karpat

Světlov28

Pověsti

O založení Nového Světlova28

Recepty29

Pohádka

O tom, jak se skorec stal potápěčem30

Tip na výlet

Zajímavá místa moravských Kopanic31

Pro chytré děti32



Za všechno může bukové listí

Do Bílých Karpat jsem se poprvé dostala téměř před dvaceti lety, ani jsem pořádně nevěděla, kde to jsem, tehdy pro mě byli důležitější přátelé, se kterými jsem v jednom krásném údolí strávila dubnový víkend. Z té party si dnes pamatuji jen pár lidí. Co ale nikdy nezapomenu, byla krajina kolem nás. Vůbec nebylo hezky, naopak celý víkend přelilo foukal studený vítr a byla zima. Přesto jsme my Pražáci (přijeli jsme v noci) ráno zažili něco nepopsatelného. Navzdory mrakům, sychravému větru a dešti se kolem nás rozsvítilo zvláštní jemné zelené světlo. Bylo to něco neuvěřitelného, alespoň pro mne odchovanou brdskými smrkovými lesy. Rašící bukové listí se dralo ze všech pupenů a svou zářivou zelení udělalo rázem z veškeré té sloty nepodstatnou záležitost. Byli jsme v Bílých Karpatech.

Až mnohem později mi došlo, že možná právě toto byl jeden z klíčových zážitků, které mě ovlivňovaly při rozhodování, co v životě vlastně dělat. Přestože mi Bílé Karpaty později připravily řadu stejně úžasných překvapení. Profesionální bělokarpatští ochránáři by se určitě smáli pod fousy, kdyby mě viděli, jak jsem poprvé stála u louky s rozkvetlými prstnatci bezovými a bála se do té nádhery šlápnout. Dodnes mě nepřestalo udivovat to, jak se v zimě v bučinách holé větve propíetávají v lomených obloucích, tolik podobných gotickým chrámům. Ještě pořád se mi tají dech, když si vzpomenu, jak jsem poprvé viděla střešník.

Teprve daleko později jsem objevila i lidi Bílých Karpat a jejich kulturu. A nemyslím jen ten „ofi-

ciální folklor“, přestože v Bílých Karpatech je i ten ještě hodně neoficiální. Myslím třeba na starostu, který dokáže s vážnou tváří vyprávět, že „tady kúsek je rybníček, a tam žije vodník, znám jedného strýca, co s ním chodí hrát karty...“, myslím na to, že tu je vesnická škola, kde je pan řídící zároveň primášem muziky i na to, jak se jedna malá vesnice nenechala vysídlit. I to je část kultury, část lidské povahy.

Spousta lidí se mě ptá: „A jak jsi mohla odejít z Prahy? A nestýská se ti?“ Musím říci, že se mi nestýskalo nikdy, a nikdy jsem toho nelitovala. Prahu mám velice ráda, je to nádherné město s neopakovatelnou atmosférou. Malostranská zákoutí pro mě skrývají, jako snad pro každého roditelého Pražáka, i spoustu osobních vzpomínek, rampa Pražského hradu neodmyslitelně patří k mým prvním láskám... To jsou v životě lidském hodně důležité věci, ale já jsem se vždycky víc poutala ke stromům než k budovám. Proto nemůžu Praze jednu věc odpustit. Všechna místa a místečka, kde jsem si jako malá hrála, se neuvěřitelně změnila. Přes louku, kam jsme si chodili pouštět draky, dnes vede dálnice, v polích, kam jsme chodili na procházku, vyrostlo sídliště, nejkrásnější strom mého dětství - staletý dub, který vévodil krajíně široko daleko, má dnes několik metrů čtverečních půdy mezi asfaltem chodníku a silnice a jako žebrák se ztrácí mezi paneláky. Město požírá krajinu kolem sebe a v ní nezůstalo nic z toho, kde bych mohla cítit své kořeny. Je to ztráta svým způsobem nenahraditelná, ale dá se s ní žít. Pokud ovšem mám jistotu, že jsem našla krajinu,

kteřá neudělá totéž mým dětem. A tu jistotu mi jižní Morava - také díky Bílým Karpatům - dává. Zkrátka a dobře - to, že jsem našla Bílé Karpaty, považuji za svou osobní výhru, která mne nesmírně obohatila. Až po nějaké době, poté, co jsem se začala seznamovat s lidmi, kteří v Kar-



pohled na Vyškovec

patech, ale třeba i v Uherském Hradišti a v jeho okolí žijí, jsem si uvědomila, že zdaleka nejsem jediná. Pochopila jsem jeden zvláštní - a na první pohled rozhodně ne patrný - rys této krajiny, totiž že si dokáže zvláštním způsobem přitáhnout a upoutat lidi z nejrůznějších koutů světa. Ať je to Praha, Holandsko, Anglie nebo Bretaň. Každý z taktó přistěhovaných usedlíků přinese s sebou do místní krajiny a kultury něco svého, něco osobitého, byť by to byl jen nepatrný drobeček. Koneckonců to vlastně ani není nic nového. Vždyť kolik kulturních vlivů se vystřídalo při utváření moravských Kopanic! A tak jen tiše doufám, že i já tu budu Bílým Karpatům něco platná a že tím svým zrníčkem přispěji k jejímu bohatství.

Jana Hajduchová

s Drahomírem Orsákem, starostou Hostětína

Obec Hostětín leží ve střední části Bílých Karpat nedaleko Pitína na Bojkovsku. Od roku 1971 se potýkala s vážnou brzdou rozvoje - ONV tu vyhlásil stavební uzávěru, neboť se nacházela v ochranném pásmu vodního zdroje Kolelač. Zkrátka a dobře - obec odsouzená na dožítí. Hostětín během dvaceti pěti let ale nejen nevymřel, dokonce tu začala vznikat celá řada zajímavých projektů. O kořenové čistírně jsme psali v Bílých Karpatech 3/96. Dnes jsme se vydali za starostou obce zjistit, co bude dál.

Hostětínská kořenová čistírna odpadních vod je dnes v provozu rok a půl...

„Rok je čistírna ve zkušebním provozu, půl roku běží normální provoz.“



Hostětín je malebná vesnička na Bojkovsku

Jak se čistírna osvědčila, potvrdily se původní předpoklady, nebo přinesla zklamání?

„Řekl bych, že počínaje extrémními zimními podmínkami čistírna obstála bez nějakých problémů, aniž by zamrzla a nebyla funkční, jak se stalo někde jinde. V letním období byla nejdříve sucha, pak povodně, čistírna všechno zvládla a podle vzorků, které vozím na hygienu jsou výsledky ještě lepší, než se předpokládalo.“

Jak často se tu provádí měření kvality vody?

„Ve zkušebním provozu se dělalo každý měsíc, někdy dvakrát do měsíce, jak mě to určili z okresu. Teď je odběr plánovaný jednou za půl roku. Při těch výsledcích, které jsou, proč by se to mělo dělat častěji?“

Jak berou kořenovou čistírnu místní lidé? Podporovali tu myšlenku od začátku, nebo tu panovala, řekněme, mírná skepse?

„Lidé si ani nemysleli, že tu vůbec nějaká čistička je potřeba. Jenomže tu byla stavební uzávěra a podmínkou k jejímu zrušení byla čistírna odpadních vod, a to se dokázalo. Teď je tu možno stavět a dbát na to, aby se tvář dědiny trochu změnila. Dnes jsou tu jen staří lidé a celá jedna generace tu chybí.“

A už se po zrušení stavební uzávěry někdo chytá začít stavět?

„Zatím ne, protože finanční situace lidí je velice špatná, nemají na to stavět.“

Také je třeba říci, že na té kořenovce spoustu práce udělalo předcházející zastupitelstvo, oni vlastně udělali to nejhorší. Prosadili si tento záměr u lidí i na úřadech a vykoupili pozemek, což byla základní věc. Pak už realizace a shánění peněz nebyl až tak velký problém.“

Nedávno tu byl na návštěvě předseda Senátu Petr Pithart. Co on říkal na kořenovku?

„Byl nadšený tím, jak je to



Obsluha kořenové čistírny je minimální

jednoduché, že to je za pár šupů, jak se říká. Říkal, že to bude doporučovat, kde bude moci, že se to vyplatí.“

Viš někde z okolí o další obci, která by uvažovala o kořenové čistírně? Jezdí se sem starostové dívat a radit?

„Pravidelně sem jezdí autobus lidí jednou za měsíc ze Školy obnovy venkova v Modré, kde to je jako součást programu. Většina jich odsud odchází s tím, že bude iniciovat jednání v zastupitelstvech a na okresech. Jsou nadšení tím, že jsme to prosadili v ochranném pásmu druhého stupně. Pro hygieniky je úplný šok, že kořenovka tu může stát a bez problémů fungovat.“

To jsou starostové z celé republiky?

„Hlavně z Čech.“

Kořenová čistírna ale není jediný ekologický projekt Hostětína...

„Teď tu zkušebně provozujeme tři solární ohřivače užitkové vody, které nám dodala základní organizace ČSOP Veronica z Brna na zkoušku, podpořila to nadace Partnerství. Zkoušíme je na

různých typech střech s různým napojením a sledujeme, jak se to bude chovat. Kolektory jsou jen zapůjčené, je to majetek Veronicy a lidé, kteří to mají zapůjčené, je sledují a piší zprávy, na jejichž základě se pak usoudí, jestli se to bude doporučovat nebo ne.

Příští rok by se mělo začít stavět centrální vytápění obce biomasou. Dnes je projekt ve stádiu zadání stavby a myslím, že během měsíce se bude dělat výběrové řízení na stavbu."

Centrální vytápění známe ale jako systém používaný v době megalomanských projektů socialistických sídlišť, kdy se někde postavila výtopna a od ní vedly kilometry potrubí s teplem, které měly ohromné ztráty. Nenarází projekt centrálního vytápění na takovéto obavy?

"Ne, protože dnes se používá úplně jiný materiál. Oproti minulým letům jsou dnes jiné technologie, používá se dobře izolované potrubí. Při tom, jak je vypočtený výkon kotelny, je jasné, že projekt bude rentabilní. Celý projekt se připravuje ve spolupráci s rakouskými partnery, kteří můžou zprostředkovat i dotaci na část nákladů. Pomůže snad i fond životního prostředí, Program obnovy vesnice..."

Kolik lidí má dnes zájem se připojit na centrální vytápění?

"Teď je to kolem pětadesáti (v obci je kolem osmdesáti domů - pozn. red.), ale bude jich víc. Jsou tu i proluky, kde by se mělo časem stavět. Je to pravděpodobně proto, že tu bude nejnižší život, bude možné tu garantovat cenu tepla na pět až deset let."

Údržba kořenové čistírny je minimální ve srovnání s klasickou čistírnou, ale dělat se musí. Stejně tak bude třeba i mít někoho, kdo bude provádět dozor v plánované kotelně. Je

problém zajistit v Hostětíně lidi na takovou práci?

"Tady se nejedná o lidi, ale o to, aby to bylo co nejlépejší. Takže dělám správce čistírny sám v rámci platu starosty a obec to nic víc nestojí. Stejně tak budu dělat i dozor kotelny, kterou chystáme."

Takže starosta bude zároveň topičem a provozářem čistírny...

"Ano, tak je s tím počítané, protože kdyby se k tomu přidaly ještě tři platy, přestalo by se to vše vyplácet."

Zajímavá je úzká spolupráce obce Hostětín s nevládní ekologickou organizací Veronica. Některé jiné obce se zaměřily spíše na spolupráci s odbornými firmami, někteří starostové jezdí ležet kliky na ministerstva. Co se víc vyplácí?

"Leštění klik je možná rentabilnější, ale toto je zas šetnější. Když se při řešení problémů myslí i na přírodu, přijde se na jiné řešení, než když se člověk drží těch úřednických cest..."

Hostětín se dost liší od jiných obcí, realizují se tu takové ekologické projekty, na mě to působí, jako by se místní lidé prostě nebáli nových věcí. Jak to je doopravdy?

"Já mám dojem, že tady lidé ke své obci víc tihnou než jinde, jako by k ní měli větší vztah. Bylo to znát i za totality, chodníky tu byly upravené, kolem osázené květy, obec vypadala solidně. Vždycky tu byla v lidech chuť něco budovat, počínaje chodníky a konče kapličkou, kterou si vlastně skupina důchodců zre-

novovala sama. A jedná se i o to, že lidé radši zvaží experiment, který něco přinese, než čekat někde za bukem, až to někdo vyzkouší."



Při návštěvě Petra Pitharta v Hostětíně

Povídali jsme si ještě dlouho i o dalších problémech, které Hostětín trápi. Ať už šlo o uprchlíky přecházející přes katastr obce nebo o zaměření a vytyčení všech pozemků tak, aby odpovídaly katastrálním mapám. Povídali jsme si i o dalších záměrech obce a Veronicy na vytvoření sadu původních ovocných odrůd a nového biokoridoru, na výstavbu dalšího rybníka pod kořenovou čistírnou, na rozvoj cestovního ruchu... Ale to by už mohl být námět na jiný rozhovor.

Jana Hajduchová

I čistírna odpadních vod může zapadat do krajiny



Návštěva předsedy Senátu Petra Pitharta

Nedávno se Bílé Karpaty dočkaly významné návštěvy. Dva dny strávil v okrese Uherské Hradiště předseda Senátu Petr Pithart. Dopoledne 1. října navštívil město Uherské Hradiště a setkal se se zástupci dalších obcí, postižených červencovými záplavami, pak už se ale plně věnoval Bílým Karpatům a jejich obyvatelům.

První zastávka byla v Hostětíně, kde si předseda Senátu prohlédl kořenovou čistírnu odpadních vod. Dalším zajímavým projektem, který Petr Pithart navštívil, je zpracování biomasy ve Vápe-



Petr Pithart s budoucími obyvateli nové bytovky v Hrozenkově

nicích. Ve Starém Hrozenkově předseda Senátu slavnostně otevřel nový bytový dům. Závěr prvního dne jeho pobytu patřil návštěvě v knihovně a Turistickém informačním centru ve

Starém Hrozenkově. Nutno dodat, že žasl nejen nad počty návštěvníků a čtenářů knihovny, ale i při zjištění, jak omezený rozpočet má knihovna k dispozici.

Důležitější byl ale druhý den pobytu Petra Pitharta na Kopanicích. Celé dopoledne strávil v diskuzi se starosty, zástupci státní správy, policie a dalších institucí. Tématem číslo jedna byla státní hranice a problémy s ní související. Ukázalo se, že tento problém trápi všechny, od starostů až po ochránce přírody. Petr Pithart několikrát zdůraznil, že státní hranice je věcí státu, a že stát se tudíž o problémy, způsobené rozdělením Československa musí starat, a nemůže ponechat vše na místních úřadech.

Ne všechny problémy ale může někdo vyřešit jako mávnutím proutku, byť by to byl i předseda Senátu. Postupně se ale v diskuzi objevovala i témata, která se práce Senátu přímo dotýkají - totiž problémy související se zákony. Petr Pithart otevřeně přiznal, že v našem státě dlouho nebyl vůbec žádný zájem dělat skutečnou regionální politiku - příliš se spoléhalo na to, že vše vyřeší volný trh.

V závěru jednání Petr Pithart otevřeně konstatoval, že se u nás hrubě podcenila tvorba právního řádu. Dnes nám nezbyvá nic jiného, než neustále upozorňovat na chyby v zákonech, snažit se maximálně využít toho, co nám dnes společnost umožňuje. Předseda Senátu několikrát vyzýval starosty k tomu, aby se nezdřáhali kontaktovat Senát nebo Parlament, pokud naráží na problémy, které se jim zdají neféřitelné. Bohužel je dnes stále ještě více zvykem navštěvovat ministerské úředníky než volené zastupitele v Parlamentu.

V závěru své návštěvy v Bílých Karpatech se Petr Pithart zastavil u pomníčku Josefa a Petry Vavrouškových na Velké Javorině a spolu s Petrem Dolejským, vedoucím Správy CHKO si prohlédl některá chráněná území. Odjížděl tak plný těch nejlepších dojmů, neboť krajina Bílých Karpat dokáže uchvátit snad každého. Na oplátku tu po něm zůstal příjemný dojem z návštěvy vnímavého člověka, jemuž nejsou problémy běžných lidí lhostejné. Ne každý politik dokáže za sebou tento dojem zanechat, Petru Pithartovi za to patří dík.

Jana Hajduchová

Významné výročí



Dne 29. srpna 1944 tragicky zahynulo několik amerických letců nad Moravskými Kopanicemi při velké letecké akci. Jak se to vlastně stalo?

Velitelství patnácté americké letecké armády, dislokované

v jižní Itálii, rozhodlo 27. srpna, že o dva dny později bude proveden letecký úder na průmyslovou oblast Moravské Ostravy. Do akce vyslalo celkem 460 těžkých čtyřmotorových bombardérů startujících ze základen v jižní Itálii. 292 bombardérů typu B-24 mělo

napadnout seřazovací nádraží ve Vítkovicích a průmyslovou aglomeraci v Moravské Ostravě. Dalšíh 140 bombardérů typu B-17, zvaných „létající pevnosti“, zaútočilo na rafinérii Fanto a nádraží v Bohumině. Cílem 28 „pevností“ druhé bombardovací skupiny byla rafinérie v Přívoze. K ochraně celého seskupení bylo vyčleněno 294 stíhaček. Po startu se celý svaz zformoval a vydal se na dlouhý a nebezpečný let. Nad severní Jugoslávií se forma-

ce dostala do husté kupovité oblačnosti a proto musely bombardéry vystoupit do 9.000 metrů, což bylo o tisíc metrů výše než určoval původní plán akce. Během stoupání se svaz roztáhl na více než 100 km a stíhači nemohli celému proudu letadel poskytnout účinnou ochranu. Na konci svazu letěla již zmíněná druhá bombardovací skupina sestávající ze čtyř squadron po sedmi letounech. V poslední 20. squadroně, která nejvíce zaostala, letěli na úplném konci bombardéry s nadporučíkem Prentice a poručíkem McClosky. Za nimi nebylo již nic než nekonečný prostor. Nebylo náhodou, že velitel této sedmičlenné skupiny nadporučík William Tune měl již na začátku předtuchu, že se něco stane. Stíhací doprovod letěl daleko vpředu chránící formace, které nalétávaly na cíl. Zůstali sami. Co bude dál, doletí, vrátí se?

Nedoletěli a na základnu v Amendole se z této eskadry nevrátil jediný.

Na osamocenou 20. squadronu znenadání zaútočilo v 10⁴⁴ hodin nad moravsko-slovenským pomezím 89 německých stíhačů. Útok byl agresivní a rychlý, bitva byla předem prohraná. Posádky napadených bombardérů prošly v následujících 20 minutách hrozným peklem. Druhá bombardovací skupina ztratila 9 létajících pevností.

Věnujme pozornost dvěma z nich, které svůj let ukončily právě nad Vyškovcem a Novou Bošáci. Byly napadeny jako první a hned po útoku ve vzduchu explodovaly a jejich trosky dopadly v katastrech obou obcí. Na Vyškovci se našlo 10 mrtvých letců. Jen jeden letec, navigátor poručík Charles McQuay, se zachránil.

V Bošáci byli mezi troskami nalezeni 4 zahynulí letci. Pátý letec, druhý pilot poručík Harold

Helveston přistál těžce raněný na padáku na moravské straně a zemřel v nemocnici v Brně.

Zbylé čtyři letce, kteří se z tohoto bombardéru zachránili, odnesl vtr rovněž na Moravu. Mrtví byli pochováni v Nové Bošáci a ve Slavičíně. V září 1946 byli všichni exhumováni a pohřbeni na vojenském hřbitově St. Avault ve Francii.

**Miloslav Sedlačík
Vyškovec**

Odhalení pomníku padlým letcům 30. srpna 1997 na Hřibovni



Biodožínky ve Starém Hrozenkově



Dne 7. září 1997 proběhly ve Starém Hrozenkově páté celostátní biodožínky. Co to vlastně znamená bio-dožínky? Jde o celostátní setkání zemědělců, kteří se rozhodli hospodařit ekologicky - to znamená bez používání chemikálií, umělých hnojiv a hormonů.

V Hrozenkově se podařilo tuto akci spojit s tradičními dožínkami. I krajina biosférické rezervace

Bio-potraviný vypadaly lákavě



Bílých Karpat byla vhodným rámcem pro tak významnou událost. Nejdůležitějším hostem dožínek byl ministr zemědělství Josef Lux. Ministerstvo životního prostředí zastupoval náměstek ministra Radim Špaček. V průvodu nechyběly muziky, ani historické náčiní a moderní zemědělské stroje. Kde jinde je dnes možné vidět povoz, tažený kravami, mlácení cepem nebo šlapáním poháněnou mlátičkou? Dožínkový věnec převzal z rukou starosty obce samotný ministr. Ale i řadový účastník si tu přišel na své. Ochutnávky jídel z ekologicky vypěstovaných potravin i stejně pěstovaná zelenina lahodily oku i jazyku.

Velký zájem vyvolala také beseda s Josefem Luxem v kulturním



Josef Lux přebírá dožínkový věnec

domě. Ministr přítomně ujišťoval o své podpoře ekologickému zemědělství i o tom, jak je nutné udržet extenzivní hospodaření v horských a podhorských oblastech. Doufejme tedy, že nezůstane jen u slov.

Jana Hajduchová

Jihočeští studenti na Suchovských Mlýnech

Pokud se někdy rozhodnete studovat na naší Biologické fakultě Jihočeské univerzity a vyberete si zaměření na ochranu přírody, pak vás nemine povinnost zvaná letní praxe z aplikované ekologie. Co se za tak dlouhým názvem skrývá? Měsíc strávený u různých organizací zabývajících se ochranou životního prostředí a ořukávání si trochu té skutečné praxe.

Letos se nám naskytla příležitost prožít jeden z oněch čtyř týdnů v horňácké části Bílých Karpat. Dlouho jsme neváhali a nabídku přijali. Pobyt v CHKO Bílé Karpaty byl dohodnut na počátek srpna. Bylo nás zprvu sedm, později přijeli další tři účastníci a účastnice praxe.

Navzdory předchozím povodním vlaky jezdily skoro jako obvykle. Přesto jsme ale na chvíli uvízli na nádraží. Zmožení cestovním jsme se rozhodli uvařit si v čekárně čaj. A tam jsme poprvé (a ne naposledy) zakusili dobroty místních obyvatel, na jakou u nás

v Čechách nejsme moc zvyklí. Jeden laskavý dědeček, spatřiv nás vařit si čaj z místní vody, se po chvíli objevil s lahví vína v jedné a sklenkou v druhé ruce se slovy: „Vodu nepijte, ta je kontaminovaná“, nám všem postupně nalil.

A začali jsme pracovat. Dopoledne jsme chodili hrabat posekanou trávu na louky. Odpoledne jsme pak dostali za úkol sociologický průzkum. Chodili jsme po okolních vesnicích, zvonili u dveří a loudili po lidech odpovědi na otázky v našem dotazníku. Týkaly se především jejich názorů na fungování Správy CHKO. Ptali jsme se jich, jestli to, že bydlí na chráněném území, nějak omezuje a co se jim na tom naopak líbí. Občas jsme si připadali jako zkoušející ve škole. To když jsme se jich ptali, zda vědí, co je to biosférická rezervace, jestli někdy viděli na louce vstavače, a jaké by si vybrali stromy do svého lesa. Hodně

nás překvapilo, jak málo lidí nám odmítlo dotazník vyplnit a naopak s jakým zaujetím si pročítali otázky. Práce to byla zajímavá, mnohdy jsme se hodně zapovídali a pak jsme po několika hodinách provázených skleničkou slivovice odcházení s pocitem, že toho o okolí víme tolik, jako kdybychom tu už nějakou dobu žili. Mnohokrát jsme byli překvapeni znalostmi lidí o okolní krajině a často i potěšeni, když jsme slyšeli, jak je pro ně příroda kolem důležitá, jak ji mají rádi a nakolik si cení toho, že žijí právě zde - přes všechny problémy, které život na venkově přináší.

Odjížděli jsme sice vyčerpaní, ale s přáním někdy se sem zase vrátit. A tak pokud u vás přistí prázdniny někdo zavoní s dotazníkem v ruce, buďte na ně milí, možná to budeme zase my.

Michal Paroulek
České Budějovice

Správa se setkala s „nevládkami“

V podvečer pátku 24. října hostila KOSENKA ve svém středisku ve Valašských Kloboucích konzultační jednání nevládních neziskových organizací (NNO) působících na území CHKO a Správy CHKO Bílé Karpaty.

Bylo to letos podruhé a všichni se shodli na opakování i nadále. Záměrem těchto setkání je posilování vzájemných kontaktů a zlepšení spolupráce v oblasti. Kromě běžných ochranných organizací byli v říjnu přítomni i zástupci zahrádkářského svazu a včelařů.

První slovo měl vedoucí Správy CHKO PhDr. Petr Dolejský, který mimo jiné nevládní organizace vyzval, aby Správu kriticky sledovaly a kritiku směřovaly přímo na adresu Správy. Dále vysvětlil, že letos bylo na kosení k dispozici zhruba o 10 milionů Kč méně než loni. Proto musí Správa kriticky hlídat sazby, smlouvy a provedenou práci. Hlavním tématem bylo, jakým způsobem modelovat spolupráci a vzájemné informování. Některé NNO poprosily Správu

o pravidelné poskytování informačních materiálů. Rovněž pracovníci Správy by chtěli být lépe informováni o projektech NNO. Touto otázkou se bude zabývat Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty, které se stará o *public relations* pro Správu. K dalším tématům patřil přístup k údajům o financích, vynaložených na kosení, dotace na projekty MŽP, organizování tematických setkání NNO a Správy (třeba jak získat finance). Ing. Eliška Bittnerová ze Správy vyjádřila přání vytvořit společné stanovisko k likvidaci sena. Jako každé, i toto setkání posunulo komunikaci mezi Správou CHKO a NNO kousek kupředu.

Jan W. Jongepier

Ekologická olympiáda

Ve dnech 3. a 4. října 1997 hostily Valašské Klobouky účastníky regionálního kola Ekologické olympiády pro středoškoláky. Pořadatelé byli již tradičně Český svaz ochránců přírody KOSENKA, Gymnázium a Obchodní akademie Valašské Klobouky.

Hlavním motivem letošní olympiády byly znalosti o lesích a průzkum vztahu vlastníků lesů a obyvatel k lesům.

V teoretické části byl prvním úkolem kvíz, který se týkal územní a druhové ochrany přírody ČR. Druhý úkol byl test prověřující znalosti ekosystému rybníka. Třetí teoretický úkol byl novinkou letošní soutěže. Studenti dostali fakta o druhové skladbě lesů LZ Brumov z let 1754, 1854 a 1954 a měli provést posouzení těchto dat, včetně komentáře. Tato část byla pro mnohé soutěžící již náročným oříškem, prověrkou schopností a hledání souvislostí. V praktické části byl úkol tradičně nejrozsáhlejší a zaměřený především k práci s veřejností.

Společenská sonda o vztahu místních vlastníků lesa a občanů přinesla velmi zajímavé poznatky.

Stejně důležitým výsledkem tohoto průzkumu byla inspirace pro závěrečný úkol. Studenti měli na základě svých zjištění připravit a zahrát krátkou divadelní hru. Často to byla drama se smutným koncem, ale objevily se i objevné přístupy k oslovení veřejnosti. Určitě se zapsaly do srdcí a myslí účastníků.

Porota vedená RNDr. Zdeňkem Řehákem z Masarykovy univerzity Brno měla skutečně plné ruce práce, soutěž skončila až pozdě večer. A jak dopadla?

1. Gymnázium UNESCO Uherské Hradiště
2. Gymnázium J.A.K. Uherský Brod
3. Gymnázium Kroměříž

Vyhlášení výsledků proběhlo jako úvod k sobotnímu odbornému semináři v terénu. Vedl jej ing. Libor Nováček ze Správy CHKO Bílé Karpaty a na lesních biotopech osvětloval účastníkům

problematiku ochrany a hospodaření v lesích.

Olympiáda proběhla s potěšujícím zaujetím účastníků, to je výsledek zřejmě nejcennější. Vítězům z Gymnázia UNESCO Uherské Hradiště blahopřejeme a přeje úspěch v národním finále na jaře 1998. Všem, kteří



Účastníci v plné práci

obětovali svůj osobní čas, děkujeme. Připomínky a náměty na téma příštího roku ekologické olympiády přijímáme už dnes.

Miroslav Janík
Valašské Klobouky

Vyhlášení výsledků na Kosence



„Mechari“ ve Strání

Dne 6. 10. okusila polní cesta vedoucí k základně Žabka u Strání nebyvalý nápor. Přes 40 odborníků v oborech bryologie (věda zkoumající mechy) a lichenologie (věda zkoumající lišejníky) z ČR, Slovenska (a 1 z Německa) se po ní vydalo k cíli, jímž byly 10. bryologicko-lichenologické dny. Ty tradičně pořádala Česká botanická společnost, letos v plodné spolupráci se Správou CHKO Bílé Karpaty

(Nemšová) a pod finančním štítem ZO ČSOP Veselí nad Mor. Programem bylo zejména mapování výskytu mechů a lišejníků v prostoru Bílých Karpat. Účastníci navštívili lokality v okolí 11 obcí na obou stranách hranice. Večerní program patřil odborným příspěvkům, které se díky dostatečnému množství vína a burčáku podařilo prezentovat i přijímat v nestrojené, uvolněné formě. Za úspěch považujeme to, že se

setkání konalo právě tady. Zejména moravskou stranu pohořilí specialisté dříve opomíjeli, přestože se od ostatních území ČR podstatně odlišuje. Slovenská část hor zase vyniká střídáním kyselých a vápenitých hornin. Vápencová bradla Vršatecké skupiny patří k lokalitám evropského významu.

Michal Hájek
Hluk

Zachraňme oskeruše!

Oskeruše domácí (*Sorbus domestica*) je ovocný strom pocházející ze Středomoří. V minulosti však byly tyto stromy pro své zdravé plody vysázeny i u nás - ve stromořadích, vesnických zahrádkách a ve vinicích. V jižní části Moravy doposud dokonce zplaňují v lesích.

Nejhojnější výskyt oskeruše v České republice je v Bílých Karpatech, především v teplejší jihozápadní části pohorí kolem Radějova, Strážnice, Tvarožné Lhoty, Kněždubu a Tasova. Ojedinelé se nachází i v dalších částech území.

V posledních letech však oskeruše postupně mizejí z krajiny a stávají se velkou vzácností. Hlavními důvody jsou dožití starých stromů, nezáměr o jejich dosázení, rekultivační a jiná opatření v krajině a určité i neznalost.

Oskeruše (*Sorbus domestica* L.) se dožívá 300 - 500 let, dosahuje výšky 25 - 30 m a dává až 300 kg plodů. Plody se sklízí koncem září až v říjnu a skladují se 1-2 měsíce než změkknou. Používají se v lidovém léčitelství, protože obsahují velké množství vitamínů, hlavně B₁, provitamin A, vitamin C - srovnatelné množství jako v černém rybízu. Dále najdeme v nich minerální látky (vápník, fosfor, hořčík, draslík, bór, železo), organické kyseliny (jablčnou, vinnou citrónovou), cukry (fruktózu, glukózu, sacharózu), bílkoviny, pektiny (které na sebe dokážou vázat těžké kovy), celulózu, tanin (působí proti zažívacím potížím).

Plody se používají na výrobu marmelád, džemů, kompotů, do ovocných šťáv, na destiláty a dokonce do vín, kterým dávají jasné barvy a aroma.

Oplocená oskeruše



Větévka oskeruše s plody

Z tohoto důvodu provedla Základní organizace ČSOP (Českého svazu ochránců přírody) Bílé Karpaty z Veselí n. Mor. v roce 1991 v jižní části Bílých Karpat mapování zbylých oskeruší. Bylo nalezeno přes 130 živých stromů, u kterých byly zaznamenány lokalizace, rozměry, zdravotní stav a pořízeny fotografie.

Bohužel teprve v roce 1996 se podařilo získat finance na ošetření neohroženějších stromů. Kontrola zmapovaných údajů však ukázala, že téměř polovina oskeruší je suchá nebo dožívá. Především se to týká stromů uprostřed polí nebo pastevních areálů, jejichž kořeny jsou narušovány orbou nebo pastvou dobytka.

Tímto ošetřením (především oplocením před mechanickým poškozením) se doposud zabezpečilo 30 z neohroženějších stromů v katastrálních územích Kněždub, Tvarožná Lhota a Radějov - loni patnáct, letos v říjnu dalších patnáct. Vybrány byly stromy s perspektivou, takže téměř suché dožívající stromy byly ponechány bez zásahu.

V letošním roce byla zahájena spolupráce i s dalšími odborníky.

Problematikou oskeruší se totiž zabývá také Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Lednici (mimo jiné v rámci diplomové práce studenty M. Fialové) a Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti v Kunovicích. V současné době je oběma institucemi sbírán semenný materiál v oblasti Bílých Karpat pro pěstování sazenic, přestože je to velmi obtížné.

V dalších letech plánuje ČSOP Bílé Karpaty z tohoto připravovaného místního materiálu výsadby a to ve spolupráci s obcemi a vlastníky pozemků. Oskeruše se mohou uplatnit v programu Obnovy vesnice, obnově biokoridorů, mezi i při výsadbě v lesích. Všichni, kteří mají o tento vzácný a krásný strom zájem, se mohou na nás obrátit. Rádi jim poskytneme mladé stromky, které mohou vysázet na své pozemky.

Ivana Jongepierová
Veselí nad Moravou

Jak chránit staré oskeruše

1. Zajistit ochranu kořenů před poškozením:

- vyvíjet tlak na zemědělce, aby došlo k zatravnění pozemků v okolí stromů (zabránit se poškození kořenů i větví při orbě, při hnojení a použití chemických postřiků)
- v případě orby vytvářet ochranné ostrůvky v obvodu korun (pomocí kamenných valů, přep. dřevěnými ohradami)

2. Zlepšit životní podmínky a tím i vitalitu stromů:

- provést rozbor půdy a na jeho základě provést přihnojení vápníkem
- u prosychajících exemplářů přihnojit Boraxem
- v případě silnějšího zastínění odstranit příčinu

3. Ochrana nadzemních částí

- zabránit lámání a odírání větví
- odstranit suché a poškozené větve (při vylamování vznikají rozsáhlejší poškození, kterými vniká infekce a jsou příčinou vzniku dutin)
- ošetřit a desinfikovat všechny rány a případné dutiny

4. Zajistit novou generaci oskeruše:

- vypěstovat mladé stromky
- vytipovat vhodná místa k výsadbě

Včelařit v Bílých Karpatech?

„Tam jsou nádherné podmínky“, slychávám od včelařů, kteří jsou z jiných oblastí. Ale jako každá činnost, i včelaření má svá specifika právě v oblasti Bílých Karpat.

Pro včelstvo a jeho růst jsou dány rozhodující podmínky stanovištěm a povětrnostními vlivy. A tak můžeme vidět ty idylické včelinky umístěné v bezvětřných údolích, do nichž proniká ranní slunce poblíž potoků, které jsou lemovány větším množstvím vrb a olší. V okruhu tří kilometrů by neměly chybět květnaté louky, lipová alej, smíšený les s javory, duby, paseka s maliním a ostružiním, hráz s hlohy a planými trnkami.

Taková místa jsou pro včelaře u nás typická a tyto podmínky dávají včelaření a včelařským produktům, mezi něž patří především med, svoji jedinečnost a zvláštnost.

Právě zde bude ten největší rozdíl mezi včelaři od Břeclavi či Kyjova, kde jaro přichází daleko dříve, je vyšší průměrná teplota a v okolí se nabízí snůška 30-ti až 50-ti hektarových lánů řepky a kvetoucích akátů, z nichž nektar přímo teče. Dnes se v jižní části Bílých Karpat řepka ozimá seje spíše výjimečně a tak je včelař zemědělcem vděčný za pampelišky v slabším porostu vojtěšky, v neošetřovaných obilovinách za vlčí máky a ohnici, za sady a zahrady s ovocnými stromy. Jak různorodé a mimořádné je pak složení medu, kdy včely během období snůšky navštěvují např. na kvetoucích loukách růžové kališky víčence, modré luční šalvěje, fialové kostivaly a dobromysl, bílý jetel plazivý a mnoho jiných až po mateřídoušku.

Chov včel vyžaduje dlouholeté zkušenosti a když se potkávám se zkušenými včelaři, každý si postěžuje, že je to práce těžká, náročná na čas a nezaplacená. V oblastech zemědělsky intenzivně využívaných může včelař svůj finanční efekt vylepšit přiblížením včelstev ke kultu-

rámu, za jejichž opylení je odměněn.

Věřím však, že brzy bude doceněna vyjímečnost smíšených medů, které mají svůj původ převážně v různorodých lučních společenstvech, na něž jsou Karpaty při správném udržování luk mimořádně bohaté. Pak se z opuštěných úlů znovu začnou chrlit včely, jejichž nálady, neuvěřitelný řád a přesnost magicky přitahuje každého, kdo tomuto krásnému koníčku jednou podlehl.

Josef Balada
Suchovské Mlýny



Proč také šanovat ořechy

Ořešák královský (*Juglans regia*) je strom, který byl dříve velice oblíbený.

Před mnoha domy a u mnohých cest vyrostly aleje ořešáků, jejichž borka (kůra) při bližším pohledu přátele přírodní tvorby jistě potěší. Je krásná sama o sobě, avšak je rovněž zkrášlována. Na kůře ořešáků totiž našly útočiště nápadné, rozličné barevné a různé tvarované druhy lišejníků. Přispělo k tomu chemické složení borky i skutečnost, že ořešáky rostou často nedaleko cest, od nichž přilétá prach bohatý na živiny. Lišejníky totiž čerpají živiny z okolí, nikoliv ze stromu. Proto stromu, na rozdíl od hub, nijak neškodí, pouze se o něj přichycují. A protože jen tak přichyceně dří na kmeni, nemohou prakticky nic kolem sebe ovlivnit, trpí nejvíce ze všech rostlin znečištěným ovzduším.

Z naší krajiny zmizel v posledních letech až neskutečný počet druhů lišejníků, hlavně u nás ve středoevropské ocelářsko-uhelné vlně. Úhyn lišejníků neměl ani oblast Bílých Karpat, až na jednu výjimku. Tou jsou

ořešáky. Snad výhodná struktura krajiny, hojnost „ořechů“, poloha Bílých Karpat a příhodný směr větrů způsobily, že takové druhy jako jsou terčovky *Parmelia glabra* (Žitková) nebo *P. pastillifera* (Nedašov) již jinde v ČR nenajdeme. Vysoce vzácné jsou v ČR také další druhy terčovek, *Parmelia exasperata* (Horní Němč) či *P. elegantula* (Žitková). Čekají na posledních starých ořešácích v Bílých Karpatech, až zátěž ovzduší z dob ocelářských dostihů pomine, aby výtrusy z posledních plodniček vypravily do světa, aby znovu našly v krajině své místo. A v tu chvíli přichází chalupář, usedlík či budovatel s motorovou pilou a často nsmyslně strom utne.

Kácejí se nejen přestárlé ořešáky, ale často i stromy v plné síle. Z nepochopitelných důvodů. Ořechy, nenapodobitelné ovoce, stanou se vzácností a lišejníky „dorazí“ lidský materialismus a radost z kácení. Nemohu nic ovlivnit, tak jen prosím: „Šanujte ořechy!“

Michal Hájek
Hluk

O povodních

V prvním letošním čísle Bílých Karpat jsem se zmínil, že u tohoto nepravidelného přítoku Moravy, Veličky, přicházely i kalné, mутné vody. A ony přicházely po 20 dnů v červenci, až to činilo 20. VII. přes 500 mm.

Přesvědčil jsem se o tom i v Javorníku. Po bohoslužbách, zpěvech a koncertu hudby Vítězslava Nováka ve starobylém Sboru jsme šli s varhaníkem Tomášem Majtánem proměřit zrakem stále plné koryto potoka Jámného, který se níže obce stéká s javoňským Hrkavým v opravdovou Velečku s rozšiřujícím se hrubě štěrkovým řečištěm s četnými balvany. Stupně kamenné jsou



postrhávány, dvoumetrová výška vody prudce se valící brala stále klády, které urážely kmeny stromů z ochrany břehů. Povolovaly kamenné zdi, jen kořeny zdravých stromů bránily urvání celých břehů. Také svoje dobré vlastnosti projevoval i zdánlivý plevel - obrovské listy devětsily i celé stvoly kopriv byly jako učešané po srsti a s bahnem tvořily téměř plachtu.

Před 14 dny jsme se ve Filipově dívali na upravované jezírko u památné stavby. Zdálo se nám, že tyto mohutné rostliny se až příliš z koryta rozlézají do luk a vyložené dusí léčivé rostliny od třezalky a zeměžluče počínaje. On se každý plevel rád tlačí i do zahrad z potoků a tak jsme za socializace ještě Majtánovými volkami hluboko orali farskou zahradu pro moderní zákrskovou z mojíh stromků. Zapomněli jsme na konkurenci topolů, olší i ořechů kolem potoka. Kromě ořechů téměř celodenní vzrůstající zastínění působilo zhoubně, že se až starý ovocnář Majtán divil. On měl svůj doživající mlyn kus výše na osluněné stráni, zavlažované mlýnským malým náhonem. Na tomto nad

mlýnským kolem rostí 300 až 400-letý dřin a za ním několik mladších stromů všech druhů - arboretum starých ovocných odrůd.

V roce 1955 jsme prožívali každý u jiného mlýna nejprudší povodeň, co pamatoval i o něco starší Tomáš. To se stihla jen hodinová průtrž údajně s vydatností 165 mm. Bylo to telefonicky hlášeno a tak jsem chtěl pomoci v Manáčenec pod Viaduktem. Na samotě byly ohroženy 4 domky a mlýn, který již chátral po vyhoření bleskem. Stačili jsme vyvést jen krávy na vyšší místo. Poprvé v životě jsem viděl třímetrovou vodu rozlévající se z plného koryta do sta metrů šíře. Brala úly, mandely, stromy a za chvíli i ucpané splavy a mosty. Dověděl jsem se, že byl téměř zničen Majtánův mlýn.

V náhonu nad mlýnským kolem i památný dřin klesl s podemletým mlýnským náhonem. Tak jsme viděli kořenovou soustavu obra mezi dřiny. Pětimetrové kořeny jako vymyté trčely vzhůru a šestimetrová koruna byla i s plody zanesená nánosem. Mlýnská kola už se nikde neopravovala, takže vzácné dřevo bylo použito v řezbářství. Smutný Tomáš mně připomněl, že duté kmeny těchto samotářů sloužily i jako skryše Bible kralické a jiných hledaných knih.

Nejmohutnější stromy vždy rostly v blízkosti mokřejších míst i hůře přístupných. O několik metrů dále od vody se dařilo i staletým oskoruším, starodávným jabloním, hrušním i meruňkám. S klesající hladinou spodní vody až do hloubky 14 m pomalu usychali největší velikáni. Tu trochu vody jsem za předloňského roku (1995) dokonce chutnal z hloubky 14 m. Byla čirá, ustátá, a přeci chutnala jako kalná. Jsem velice zvědav, na kolik se takové, téměř biblické studny naplní a jaká z nich bude voda i další život z kořenů velikánů u nich. Byla by to vlastně poloagroponie.

Takové mohutné pohádkové kořeny jsem sledoval u studny kamenné u susedů, kde rostla jiva kočička. Mělká studna byla prorostlá kořeny. Voda se nabírala jen tak ručně dřevěnou puténkou. Z této studny nebylo známo úmrtí na tyfus. V ostatních okolních i veřejných na ulici braly celé domy na pití i napájení a ve 30. letech umírali mládí lidé na tyfus. Mně zemřely 2 maličké sestry na záškrt. Také jsem se s nima s kočárkem věčně brouzдал u špinavého mlýnského náhonu. V jeho usedlém bahně, přestože bylo ročně pravidelně vyhazováno za podzimního sucha, bylo hodně uhynulých koček, králiků ap.

Toto je ve větším provozováno lidmi již dobře gramotnými. Hrdě se podepsat dokáže jen člověk statečný a ne zákeřný. Slyšel jsem vrbecké i lipovské ženy se pochlubit: Kobelu a Dubník jsme za mláda vysazovaly - když nám bylo do zpěvu. Chlapi obyčejně se chlubí stavbama. Že bez zelené přírody se nedá žít, si uvědomuje jen málo lidí.

Ladislav Jagoš, Lipov

Povodně ve Velké nad Veličkou

Červencové povodně nás mimo jiné také přinutily podívat se do obecní kroniky a připomenout si podobné události v nedávné historii obce Velká nad Veličkou. O tom, že přívaly vody nebyly žádnou výjimečnou zvláštností, je možné se přesvědčit především ze zápisů z přelomu 19. a 20. století, což dokládají i následující výňatky:

„Ve čtvrtek dne 18. července 1895 postižena byla Velká a okolí hrozným neštěstím - průtrží mračen a povodní. Již ráno téhož dne o 4. hod. započalo hromobití, které trvalo až do 9. hod. nepřetržitě. Při tom lilo s oblak jako z konve. V 8 hod. přihnala se ohromná voda do Velké - taková, že ji nikdo ze zdejších obyvatelů nepamatuje. V Javorníku uchváčeno vodou a odneseno 7 chalup a 4 stodoly se vším zařízením. Po vodě ve Velké bylo viděti plovati celé střechy chalup, trámy, okna, dveře, vrata, postele, stoly, židle, peřiny, velké množství sudů, pluhů, vozů a jiných hospodářských nářadí, vedle ohromného počtu dřeva, loukotí, vyvrácených stromů aj... Dolní most ve Velké rozbořen a vodou odnesen, horní velmi poškozen... Že při takové povodni mnoho dobytka a drůbeže zahynulo, rozumí se samo sebou... Voda ve Velké dostoupila takové výše, že tekla silnicí na „Závodí“ a vnikla dovnitř až do domů. Pole vedle silnice k Louce

úplně zaplavena a úroda na nich zničena... Ještě štěstí veliké, že přišla taková voda ve dne, kdy se mohli lidé aspoň zachrániti. Kdyby byla přišla v noci, bylo by mnoho životů lidských zahynulo... Škoda povodní způsobená páčí se dílem na domech, polích, dílem na silnicích od Nové Lhoty až ke Kněždubě na 150.000 z.l.r.č.“

„Následkem trvalých dešťů - přišlo bez ustání od pondělka 26. července 1897 až do pátku 30. července - vystoupila Velička do té výše, že scházelo jen asi 1/2 m, aby bývala tak vysoko, jako před dvěma roky (1895)... Na polích sebrala rozvodněná řeka mandele, sebrala i ornici a nanasla mnoho štěrku a kamení, čímž způsobena škoda na polích, zahradách a lukách asi na 40.000 z.l.r.č. jedině ve Velké...“

„13. května 1909 od 3/4 na 4 hod. odpoledne spustila se nad Velkou veliká průtrž mračen spojená s krupobitím. Oziminy většinou zničeny, stromy zbaveny listí i květů, pole na Podhájí a u Veličky odplavena i s osením. Škody mnoho.“

„Po osmidenním nepřetržitém dešti v září 1910 vystoupila voda ve Veličce z břehů a zaplavila pole níže položená, některá štěrkem zanesla, jiná úplně vybrala... Škoda se odhaduje na 100.000 K. Tato povodeň učinila tolik škody, jak v roce 1895.“



Oba snímky jsou z povodně 7. července 1997

Další velké povodně zaznamenané kronikou byly v letech 1913, 1936 a 1955. Zapsána bude samozřejmě i ta letošní, která určitě patřila mezi největší. Regulovaná Velička se však až na malé výjimky udržela ve svém korytě, takže nedošlo k nijak závažným škodám. Problémy a větší škody na majetku ale způsobily vody valící se z okolních kopců do údolí hlavně v jižní části obce, kde bylo zatopeno na 60 rodinných domků.

Jiří Pšurný



...a ve Slavkově

Povodeň, která se spustila ráno 25. července 1997, rozbouřila hladinu potoka Okluky (o kterém většinou nestojí ani za to hovořit) tak, že informace o naší obci byla i předmětem zpravodajství TV

NOVA. Během několika desítek minut se proud vody zmnohonásobil, stejně tak jeho dravost, aby se znovu po několika desítkách minut stal nevýrazným potokem, jaký známe.

Během této krátké doby však byl zaplaven dům a stolářská dílna p. Ježka, smeteny ploty, úroda i drůbež řady řady dalších našich občanů. Koryto potoka se na mnoha místech rozšířilo až o

metr, velmi poškozena byla teprve před krátkou dobou dokončená regulace potoka. Právě té lze zřejmě děkovat za to, že škody nebyly ještě větší. Ze zápisů v hasičských kronikách i v Pamětní knize obce lze vyčíst, že ani tu nebyly povodně ojedinělé, opakovaly se např. v r. 1955, 1961 a 1965.

podle Slavkovských novin

Zelená stezka - Zlatý list



Ve dnech 11.- 17. srpna 1997 se ve Veselí nad Moravou uskutečnilo národní kolo (již 25. ročník) přírodovědně-ekologické soutěže Zelená stezka - Zlatý list. Do Veselí se sjelo 16 kolektivů dětí z celé republiky, které se probojovaly přes místní a regionální kola až do finále.

V pondělí po ubytování všech účastníků na základní škole



Komenského začal týdenní program. První plánovaná akce bohužel nevyšla. Již na večer byla domluvena návštěva veselské hvězdárny, jelikož byl očekáván významný meteorický jev - Perseidy. Jenže... Těsně před odchodem musela být akce zrušena pro nadměrné množství komárů. Hvězdárna leží mezi Bařovským kanálem a Struhou, přímo v epicentru lůžniště tohoto dotěrného hmyzu.

Bez problémů však probíhala soutěž Veselská stuha, na kterou byl čas celý týden. Cílem bylo obeznámit děti s historií města, ale i s jeho současností. Po splnění daného úkolu získaly malovanou stuhu; kdo vlastnil v závěru nejvíce stuh, zvítězil.

Exkurze

Základem týdenního programu byly celodenní exkurze na zajímavá přírodní a kulturní místa

našeho regionu. Účastníci soutěže si místa vybírali podle svého zájmu. A bylo z čeho vybírat. Nejen Bílé Karpaty (větrný mlýn v Kuželově, národní přírodní rezervace Čertoryje, koupání na Lučině), ale i Chřiby (prohlídka hradu Buchlov, hradisko na sv. Klimentku, zřícenina Cimburk, pískovcová skála Kozel), Uher-skooostrožský pivovar, skanzen Vesnice jihovýchodní Moravy ve Strážnici, národní přírodní památka Váté písky a sledování ptáků na rybnících u Mutěnic. Na většinu exkurzí se jezdilo sponzorskými autobusy ČSAD Hodonín. Skupinky dětí prováděli zkušení odborníci (geologové, zoologové ap.), kteří ukazovali dětem nejzajímavější místa a odpovídali na otázky.

Finální stezka

Po dvou dnech exkurzí následoval volnější den, kdy se děti



A co na to říkali Zelenáci?

I Zelenáci z centra ekologické výchovy Pantoflíček Dolní Němčí se zúčastnili naší nejvyšší ekologické soutěže Zelená stezka - Zlatý list. Byli tam poprvé, a když k tomu připočteme, že to byli sedmáci (tedy nejmladší) a že byli jediní z venkovské školy, dá

mohly připravovat na závěrečnou stezku, která je vyvrcholením soutěže. Trasa dlouhá 7 km vedla z Javorníku do Velké nad Veličkou. Byla na ní rovnoměrně rozmístěna stanoviště, kde odborníci zkoušeli znalosti dětí z různých oborů: zoologie, botaniky, ekologie, geologie, meteorologie, ochrany přírody aj. Zatímco v pátek soutěžily mladší kategorie, starší měli brigádu na Vátých píscích u Bzence-Přivozu, kde vytrhávali nežádoucí nálety borovice. Totéž prováděly mladší kolektivy v sobotu.

A přišel závěr. Na slavnostním vyhlášení vítězů byly předány věcné ceny nejlepšímu kolektivu v soutěži Veselská stuha a hlavně vítězům 25. ročníku Zelená stezka - Zlatý list. V kategorii mladších zvítězily Červenky z Prahy a v kategorii starších v dramatickém závěru Hirundo z Českých Budějovic. Po loňském Zlatáku v Mutěnicích a letošním ve Veselí se příští ročník uskuteční již v Čechách - ve Stráži pod Ralskem.

Radka Nekardová, Josef Dufek
VIS Bílé Karpaty

se říct, že si vedli velmi dobře. Přírodovědné disciplíny jako geologie nebo meteorologie se v naší škole učí až ve vyšších ročnících a je tedy nesrovnatelné, když soutěží sedmáci s deváťáky (příp. staršími). Získali jsme zkušenosti, jak to v národním kole chodí.

Na otázku, co se jim nejvíce líbilo, odpovídali chlapci převážně, že systém exkurzí. Výhrady už byly k organizaci jednotlivých vycházek, které byly většinou dlouhé a fyzicky náročné. Nelíbilo se jim také, že museli někteří z nich na tutéž exkurzi dvakrát.

Veselí jako místo konání bylo prima, bylo blízko. Petr uvedl, že by to bylo možná ještě lepší někde přímo v přírodě, což je po organizační stránce asi těžko proveditelné. Jednoznačně všichni chválili kuchyni, líbilo by se jim

více her a koupání. Nelibí si samozřejmě komáři.

Stezka byla z jejich pohledu velmi náročná. Někteří si stěžovali na poničené značení a přílišnou

délku stezky.

Celkově hodnotili kluci celý týden jako velmi pěkný, dokázali ocenit obětavost organizátorů, rádi by se zúčastnili Národního kola i

příště. Přesvědčili se, že musí na sobě ještě hodně pracovat, aby toho z jednotlivých přírodovědných oborů věděli co nejvíc.

Vlasta Ondrová

Otevřenýma očima - šikovnýma rukama

Dne 12. prosince 1997, od 8.⁰⁰ do 13.⁰⁰ hod. se koná na ZŠ Dolní Němčí seminář pro výtvarně nebo ekologicky orientované učitele, včetně mateřských škol.

Program:

- prohlídka Vánoční výstavy a výstavy Příroda Bílých Karpat
- uplatnění přírodních materiálů ve výtvarných technikách
- malování na hedvábí, na skle, keramika
- využití odpadu ve výtvarné výchově
- beseda s pracovníci Slovákého muzea o tradičních Vánocích.

Autobusové spojení z hradištské i brodské strany je vyhovující.

Oběd je zajištěn, účastnický poplatek 30,- Kč.

Prosíme, nahlaste předem svoji účast písemně nebo telefonicky na tel. č. 0633 - 648719, nejpozději do 8. prosince.

Základní škola a Základní umělecká škola v Dolním Němčí pořádají již 4. ročník Vánoční výstavy.

Na této výstavě, která je instalována ve 2 patrech školní budovy se žáci představují svými výrobky výtvarnými, technickými i výrobky zhotovenými v jiných předmětech. Součástí výstavy je i výstava **Příroda Bílých Karpat**, kterou pořádá CEV Pantoflíček, výstava ovoce ve spolupráci s místními zahrádkáři, výstava knih, koncert skupiny Schola, loutkové divadlo, hudební a taneční vystoupení žáků ZUŠ. Výstava v ZŠ Dolní Němčí si získala přeznání a vysoké ocenění



všech návštěvníků i nadřazených orgánů.

Je pořádána ve dnech 13. - 14. prosince (hlavní program probíhá v neděli 14. prosince).

Ředitelství, učitelé i žáci ZŠ a ZUŠ Dolní Němčí srdečně zvou všechny rodiče a přátele školy k návštěvě této výstavy.

Vlasta Ondrová

Nabídka

Hledáte aktuální informace o životním prostředí? Věnujete se ekologické výchově? Vyučujete anglický jazyk?

Na Referátu životního prostředí okresního úřadu v Uherském Hradišti je k dispozici více než padesát amerických publikací, týkajících se ochrany životního prostředí a ekologické výchovy, včetně jedné sady diapozitivů. Tyto publikace byly RŽP zdarma

předány Severoamerickou asociací ekologické výchovy ve spolupráci s organizací *Peace Corps*. Všechny jsou v angličtině. Lze v nich najít:

- informace o stavu životního prostředí ve světě
- texty využitelné při výuce angličtiny
- návody a aktivity pro přímou práci s dětmi ve školní výuce
- náměty pro ekologickou výchovu mimo vyučování (pro kroužky, školní družiny, dětské organizace apod.)
- odborné publikace pro pracovníky ekologické výchovy
- adresáře organizací pro ochra-

nu životního prostředí a přírody v USA.

Doporučujeme tyto publikace zájemcům o životní prostředí a ekologickou výchovu bez rozdílu stupně a aprobace, stejně jako vyučujícím anglického jazyka. Všechny materiály budou zapůjčovány bezplatně, nebudou však zaslány poštou. K dispozici je seznam publikací a informační brožura v českém jazyce.

Informace: Jarmila Dupejová, OkÚ Uherské Hradiště, Referát životního prostředí, 1. poschodí, dveře č. 134, tel. 0632-523443 nebo 523111.

Okna jsou oči domu



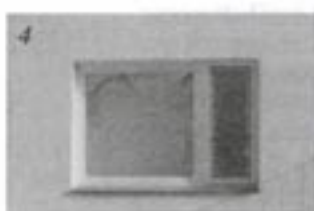
A stejně tak zajišťují obyvatelům domu pohled ven. Můžou ale rovněž nechat nahlédnout do jejich vnitřního světa. A - stejně jako lidské oči - významně ovlivňují celkovou tvář domu.



Okna, typická pro původní architekturu (obr. 1), jsou malebná, krásná, estetická, ale malá, v místnostech bývala často tma. Přesto na základní principy těchto oken bychom neměli zapomínat - je to postavení „na výšku“ a členění do menších ploch.



Až masově je nahradila dnes nejběžnější okna třídičná (obr. 2, 3). Lze je najít na stavbách rodinných domků z posledních 50 let po celé republice. Tato okna výrazně změnila tváře celých vesnic, dnes nám to už ale ani moc nepřijde. Jejich výhodou je, že si ponechávají základní svislé členění, což více odpovídá původním oknům, než velké plochy modernějších oken.



I venkovský člověk ale mění svůj styl života a tráví daleko více času v domě, než tomu bývalo dřív. Je logické, že je pak třeba v místnostech i více světla. Na modernějších domcích můžeme často najít velká okna bez členění (obr. 4). V bělokarpatské vesnici, která si ale mnohde ještě zachovala původní charakter, taková okna můžou působit cizí.

O tom, že okno přiměřené velikosti, s proporcemi odpovídajícími tradičním oknům a s členěním není jen nějaká samolibost staromilců, svědčí přibývající příklady používání takovýchto oken na novostavbách. Obr. 5 a 6 je ze Záhorovic. Takový dům působí velmi příjemně rychle se stane přirozenou součástí prostoru. Jen tmavé rámy nejsou zrovna ideální. Jednak je to prvek tradiční architektury zcela cizí, ale hlavně pohlcují značné množství světla, takže v místnostech může být tma. Obr. 7 je z Hostětína. I okno v podsátě podélné díky vhodnému členění může působit svislým dojmem. Vývoj oken tak dospěl ke tvaru, velmi

podobnému původním lidovým oknům, při tom ale okna poskytují dostatek světla a mají odpovídající tepelně izolační vlastnosti.

Co mě uvádí trochu do rozpaků, jsou okna kulatá. Na rodinném domku, zvlášť v řadové zástavbě, mohou vypadat dost nepatřičně. Jsou to okna na venkově cizí, můžeme je najít spíše ve městech na starých měšťanských domech. Kulaté okno s členěným rámem (obr. 8) také není to „pravé ořechové“. Trochu se na něm jednotlivé prvky hádají. Na druhé straně i ve vesnici lze najít krásná kulatá okna, která jsou tu zcela na místě. Na obr. 9 je okno rekonstruované kapličky v Hostětíně. Dekor na skle jemně podtrhuje celkovou výjimečnost stavby - jak architektonickou, tak svým významem.

Není možné dost dobře říci - okna mají být taková a taková, protože každý typ oken může mít své opodstatnění. Na co bychom ale měli pamatovat, je to, že na běžnou stavbu (jakých je v okolí hodně) se hodí spíše okna typická, zatímco na stavbě výjimečné nebo ojedinělé (byť v rámci obce nebo i její části) můžou být i okna vyjimečná.



Jana Hajduchová

Trasem, trasem, tras, ozvi sa mi hlas ...

V letošním roce folklórní soubor **Kopaničár ze Starého Hrozenkova** oslavuje již 50. výročí svého založení.

Při jeho zrodu stál pan Josef Kopunec, po něm pak pracovali v souboru jako vedoucí Marcela Surová, Josef Kubánik a v současnosti jsou to manželé Jan a Marie Rapantovi.

Prvním primášem byl František Šišlák, dále pak Jaroslav Pavlík, Josef Kopunec st. a v současné době je to Jan Rapant. Prvním vedoucím nácviku byl Josef Kopunec, následovali Stanislav Zapletal, Marcela Surová, Jarmila Zapletalová, v současné době je to Marie Rapantová. Celkem za tuto dobu „prošlo“ souborem asi 250 členů. Hned ve svých začátcích dosáhl Kopaničár vynikajícího úspěchu - v roce 1947 děvčata vyhrála s pořadem „Morena“ na festivalu ve Strážnici. V padesátých letech i později se soubor dostal i za hranice, do NDR, Rakouska, Polska a Rumunska.

V letošním, jubilejním roce se členové souboru podívali až do Španělska (projížděli Azurové pobřeží, navštívili Nice, Monako...), do městečka Alcalá De Xivert. Zúčastnili se tam oslav

španělské „fiesty“. Kromě účasti v slavnostním průvodu měli i samostatné celovečerní vystoupení, které se setkala s velkým ohlasem. Součástí tohoto zájezdu bylo za přítomnosti starostů obou obcí uzavření dohody o vzájemné družbě a spolupráci. Starosta obce Starý Hrozenkov pan Milan Vaculík obdržel mimo jiné při slavnostním předání plaketu. Všem účastníkům zájezdu se zde velmi líbilo, počasí jim přálo a všichni doufají, že to byla sice jejich první, ale určitě ne poslední cesta do tohoto romantického kraje.

Soubor Kopaničár se doma každoročně podílí na různých kulturních akcích a snaží se udržovat a propagovat místní tradice v obci - fašankové obchůzky, dožínky, vánoční vystoupení, večery u basy a nesmí samozřejmě chybět při tradičních každoročních Kopaničářských slavnostech. Během své existence uskutečnil také několik nahrávek v brněnském rozhlasu i televizi.

Vychovává si také mladé budoucí členy. Již od padesátých let totiž při ZŠ Starý Hrozenkov působí soubor Kopaničárek, který vedla paní učitelka Jarmila Kopuncová

a v současné době je jeho vedoucí paní učitelka Marie Rapantová. Ano, je toho hodně, na co mohou současní i bývalí členové tohoto souboru při letošních oslavách vzpomínat.

29. listopadu se totiž v kulturním domě ve Starém Hrozenkově pod záštitou obecního úřadu



Vystoupení souboru Kopaničár na Hřibovni 30. 8. 1997 zahřálo nejen americké veterány

konalo slavnostní „Setkání Kopaničárů všech generací“. Vzpomnělo se i na ty, kteří se bohužel tohoto setkání zúčastnit již nemohli. Vzpomnělo se na úspěchy i menší prohry. Na štěstí, které jim přálo, i na ty nekonečné hodiny dřiny, které souboru věnovali a věnují. Všichni přítomní - a nebylo jich málo - se shodli na tom, jak je fajn, že Kopaničár byl, je, ale určitě i bude.

Popřejme celému souboru hodně sil a hlavně hodně krásných písniček a tanců z tohoto jedinečného regionu. A poděkujeme jim všem za krásu, radost, pohodu, kterou svými písněmi a tancem rozdávají. Za to, co pro nás, ale hlavně budoucí generace, dělají. Díky a vydržte.

Božena Gajdová

Ze sbírky „Zpěvy moravských kopaničářů“ Jožky Černíka, publikované v roce 1908

121. Čo som sa ...

Čo som sa Hro-zen-ka na-ba-no - val, to mám sa
švar-né-ho dzievča-ta na-mi-lo - val,

to, čo som bla - to na svojich čítmičkách

roz-had-so - val.

Výstava fotografií

V sobotu 8.11.1997 byla ve foyeru Slovákého divadla v Uherském Hradišti v rámci slavnostní premiéry divadelní hry „Komédie masopustu čili ať si každý přebere, jak chce (večer tříkrálový)“ otevřena vernisáž výstava fotografií členů Fotoskupiny KFA TRIODYNu MEZ Brumov.

Na výstavních panelech je možno vidět širokou škálu námětů vycházejících z tradičních postupů fotografické tvorby - krajinu, portrét, akt, reportáž zátiší. Pro veřejnost je výstava přístupná v rámci návštěvy divadelních představení a potrvá do 23.12.1997.

Antonín Kostka



Fotografie nejmladšího člena Fotoskupiny KFA Triodyn MEZ Brumov M. Kostky



Akcí Přírodovědného klubu

Přírodovědný klub v Uherském Hradišti uzavírá třetí sezonu své existence. Kromě individuální odborné činnosti svých členů se v roce 1997 klub podílel na organizaci některých akcí týkajících se přírody Bílých Karpat. Jednalo se o dvoudenní seminář „Obnova druhově bohatých luk“, který se uskutečnil koncem ledna v Hluku a zejména pak čtyřdenní setkání entomologů z celé republiky „Entomologické dny 1997“ (o obou akcích jsme podrobněji informovali v předchozích číslech Bílých Karpat).

V roce 1997 pokračoval i pravidelný cyklus přednášek, které pod společným názvem „Podvečery s Přírodovědným klubem“ probíhají již třetím rokem ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti. Také letos se povídalo o přírodě Bílých Karpat, zejména v přednáškách „Přírodní rezervace Uherskohradištská“, „Ptáci jižní Moravy“, „Savci jižní Moravy“

a „Dravci, sovy a biologická ochrana“.

Pro první pololetí roku 1998 připravujeme následující přednášky:

- 14. ledna - M. Hájek: Lišejníky Bílých Karpat
- 11. února - R. Švehlík: Větrná eroze půdy na jihovýchodní Moravě
- 11. března - I. Málková, P. Koutný: Savci jižní Moravy 3. část
- 15. dubna - P. Šimek: Zahrady, zahrádky a předzahradky
- 13. května - P. Bezděčka: Vážky jihovýchodní Moravy
- 10. června - J. Hrabec: Rok po té (povodeň 1997)

Přednášky se budou konat vždy v 17.⁰⁰ hodin v hlavní budově Slovákého muzea v Uherském Hradišti.

Publikační činnost Přírodovědného klubu byla poněkud přibržděna červencovými povodněmi a plánované termíny se tedy nepodařilo dodržet. Přesto jsme počet vydaných publikací výrazně rozšířili. V říjnu 1997 jsme vydali druhé supplementum našeho sborníku, které obsahuje dvě vynikající faunistické práce věnované motýlům. První z nich, „Motýli jihovýchodní Moravy 4. díl“, má 62 stran a obsahuje i barevnou přílohu. Tato práce navazuje na předcházející tři díly, které vyšly v letech 1984 až 1987 a rozšiřuje naše vědomosti o motýlí fauně našeho regionu, včetně Bílých Karpat. Ta druhá, „Motýli Tematínských kopců a přilehající nivy řeky Váhu“ má 52 stran a je věnována motýlům jednoho z nejkrásnějších pohorí západního Slovenska.

V listopadu jsme vydali třetí supplementum „Obnova druhově bohatých luk“. Publikace obsahuje všechny zásadní příspěvky, které v lednu zazněly na stejnojmenném semináři v Hluku. Jednotlivé příspěvky jsou doplněny spoustou tabulek, grafů a fotografií.

Na přelomu roku vydáme druhé číslo základní řady Sborníků, které bude obsahovat na dvacet původních prací zaměřených na poznání fauny a flóry našeho regionu. O všechny uvedené publikace si můžete napsat na adresu Přírodovědného klubu (Husova 838, 686 06 Uherské Hradiště) nebo na Vzdělávací a informační středisko VIS, Bartolomějské nám. 47, 698 01 Veselí nad Moravou.

Pavel Bezděčka



Výstava o fauně znovu otevřena

V hlavní budově Slováckého muzea v Uherském Hradišti byla po dlouhé přestávce způsobené povodní znovu otevřena výstava „Fauna jiho-východní Moravy“.

Návštěvníky opět čekají stovky preparátů typických i vzácných živočichů našeho regionu. Jsou uspořádány do logických skupin podle zoologického systému, což laikům umožňuje základní orientaci a srovnání příbuzných

druhů. Expozice je doplněna velkými barevnými fotografiemi živočichů a jejich biotopů a informačními texty. Výstava je koncipována především jako doplněk výuky přírodopisu v šestých a sedmých třídách základních škol. Rozhodně však zaujme každého návštěvníka, od nejmenších dětí po nejstarší občany. Výstava bude otevřena až do konce srpna 1998.

Pavel Bezděčka

Chráněná území v Kyjově

Galerie ve škole při ZŠ J. A. Komenského Kyjov vás zve na výstavu „Chráněná území České republiky“. Sbírká plakátů, map a propagačních materiálů zahrnuje všechna celkoplošná chráněná území v naší republice. Výstava vznikla ve spolupráci Kabinetu biologie Pedagogického střediska Hodonín a Vzdě-

lavacího a informačního střediska Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou. Pro předem objednané návštěvy je možno zajistit odborný výklad profesionálního ochránce.

Výstava je otevřena od 1. 12. 1997 do 16. 1. 1998 od pondělí do pátku od 8.⁰⁰ do 15.⁰⁰ hodin.

Jarmek

6. Valašský Mikulášský jarmek vypukne 6. prosince 1997 ve Valašských Kloboukách.

Náměstí zaplní řemeslníci, prodáváci, přadleny, řezbáři, švec, budou se vyrábět koše, slaměné ozdoby a zpívat koledy, bude tu vše, co je třeba k zábavě i poučení. Nebude chybět Mikuláš, čerti a Lucie ani obecní policajti. Informace poskytnete Kosenka na tel. 0636/320069 n. 320145.

Silvestr

6. Česko-slovenský Silvestr na pomezí - tentokrát po povodních a jiných katastrofách

30. 12. ti nejstatečnější přejdou hřebenem Bílých Karpat ze Starého Hrozenkova do Strání, 31. 12. dopoledne bude následovat výstup na Velkou Javorinu. Večerní oslava proběhne v restauraci Zámeček ve Strání. Informace si můžete vyžádat na adrese STUŽ v Uh. Hradišti.

Cesty



Cyklus besed s promítáním diazitivů „Cesty“ pokračuje od prosince již tradičně opět v Muzejním klubu Slováckého muzea v Uh. Hradišti těmito besedami:

9. prosince v 17.00 - Mexiko

přednáší Josef Tymonek

13. ledna v 17.00 - Nový Zéland

přednáší Petr Šitař

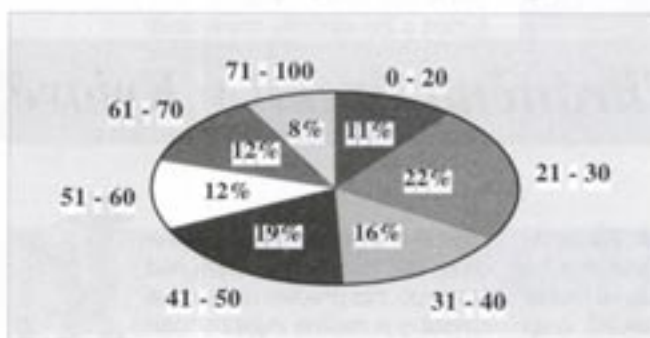
Dále chystáme Turecko, Keňu a další zajímavá témata. Informace v CEV Žabka - tel 0632/62294.

Ptali jsme se na Horňácku

V srpnu tohoto roku byla prováděna anketa mezi obyvatelstvem části Horňácka. Akce byla předehrou většího sociologického průzkumu, který je plánován na příští roky. S formuláři chodili účastníci týdenního tábora na Suchovských Mlýnech, studenti z Biologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Dotazy byly formulovány podle dotazníků užívaných ve dvou slovenských chráněných územích.

Cílem bylo zjistit, jak se dívají obyvatelé chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty na různé otázky související se statutem CHKO.

Počty dotazovaných po věkových skupinách



obr. 1

Reakce lidí byly celkem velmi kladné. Nejen, že většina byla ochotná spolupracovat, ale dotazování naprosto překvapilo studenty svou pohostinností. Ti se několikrát vrátili do tábora s jablky, slivovicí a jinými domácími produkty.

Charakteristika

Celkem bylo dotázáno 29 mužů a 45 žen - což by mohlo být rovnovážnější - ze Suchova (10), Suchovských Mlýnů (17), Nové Lhoty (16), Vápenek (4), Javorníku (14), Velké nad Veličkou (4). Další 12 má bydliště jinde, ale v oblasti nějak působí. Dotazovanou populaci lze stručně charakterizovat takto: 26 % má středoškolské nebo vysoko-

školské vzdělání, 28 % je v důchodu, 65 % je katolíků. 70 % vlastní pozemek (kromě samotného domu), na kterém hospodaří více či méně intenzivně 79 % vlastníků. Rozdělení po věkových kategoriích ukazuje obr. 1.

Informace

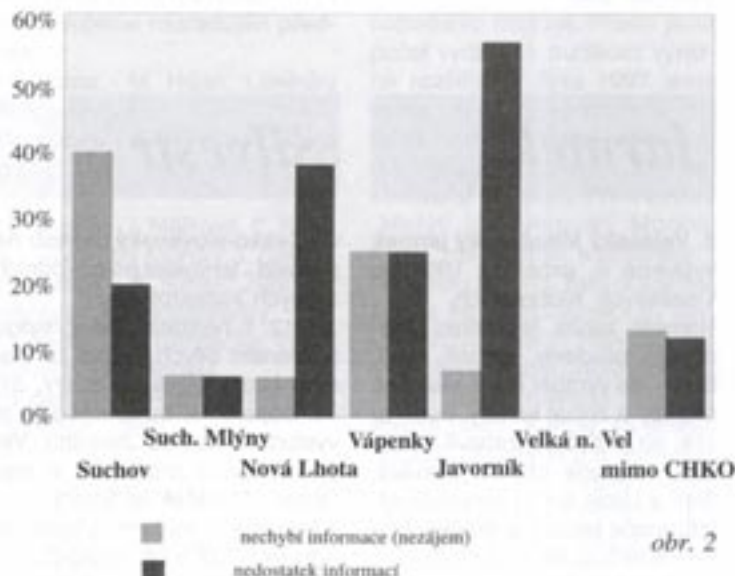
Jedním z předmětů dotazníku byla informovanost. Správa CHKO bude určitě potěšena tím, že 97 % lidí ví, že se nachází v chráněném území, i když jen 76 % ho dokázalo pojmenovat správně (chráněná krajinná oblast) a 14 % myslí, že se jedná o přírodní park či přírodní rezervaci. To, že jsou Bílé Karpaty i biosférickou rezervací UNESCO, je ještě málo známé. Pouze šestina zdejších obyvatel tento pojem něco říká.

Otázka „Cítíte nějaký nedostatek informací o CHKO?“ některé lidi skoro rozložila. Dobrých 28 % odpovědělo spontánně (tato odpověď ve výběru nebyla uvedena), že takových informací je nedostatek. Nejvíce se stěžují lidé z Nové Lhoty a Javorníku, nespokojenější jsou na Suchovských Mlýnech (obr. 2). Oproti tomu považovalo pouze 19 % informace o CHKO za dostatečné. Ostatní chtěli více informací především o výskytu chráněných rostlin a živočichů, vyznačení cest a rezervací, zákazech.

Jak zlepšit informovanost, byla další otázka. Nejvíce lidí se shodlo na článcích v regionálních novinách (23 %), na druhém místě končila televize (19 %), třetí byly místní zpravodaje (16 %). Poslední místo zůstalo rádiu. Mezi tím ještě byly nástěnky v obcích, kterých si všimlo doposud 40 % dotazovaných v obcích, kde tyto nástěnky jsou. Pouze 26 % je někdy čte. Existence časopisu Bílé Karpaty není na Horňácku dobře známá, jen o něco více než třetina lidí projde rukama. Nejhorší je situace v Suchově, kde 80 % dotazovaných tento časopis nezná, nejpříznivější na Suchovských Mlýnech. Někteří si však stěžovali, že neví, kde ho dostat.

Závěr pro nás proto zní: zlepšit distribuci časopisu, více upozornit na nástěnky v obcích.

Informovanost o CHKO



obr. 2

Pohled na okolí

Zeptali jsme se i na věci, které se týkají pohledu občanů na své bezprostřední okolí. Například, co znamená pro obyvatele CHKO vůbec její existence? Pouze jeden občan se cítí nějak omezený ve své činnosti, další ztotožnil CHKO s neobhospodařovanými pozemky, ale většina vidí v CHKO hlavně výhodu pro krajinu a přírodu (45 %) a v lepší kvalitě ovzduší a vody (39 %). Avšak pozoruhodné je, že 30 % si myslí, že CHKO nemá na jejich život nějaký vliv. V Javorníku to tvrdí dokonce 64 % obyvatel.

Ale když tu je chráněná oblast, měla by Správa CHKO vyřešit problémy, které obyvatelstvu v životním prostředí nejvíce vadí. Pro Hornáky - především pro obyvatele Nové Lhoty a Javorníku (viz obr. 3) - to v první řadě jsou znečištěné potoky (55 % dotazovaných), ale problémy zarůstání luk a černých skládek dostaly také kolem 50 procent hlasů. Jinak vidí třetina dotazovaných důležitou roli Správy v podpoře zemědělství v oblasti. Podle zhruba pětiny by Správa měla zvýšit životní úroveň.

Pohled na to, co je hlavním současným problémem naší

oblasti, je různý. Vyhrály ale nedostatek finančních prostředků investovaných do oblasti (39 % hlasů) a špatná politika (32%).

V pořadí pak následovaly vystěhovávání mladých lidí z oblasti, transformace zemědělství, zničení přírody, restituce pozemků aj.

Bez komentáře zde prezentuji výsledek umístění životních hodnot:

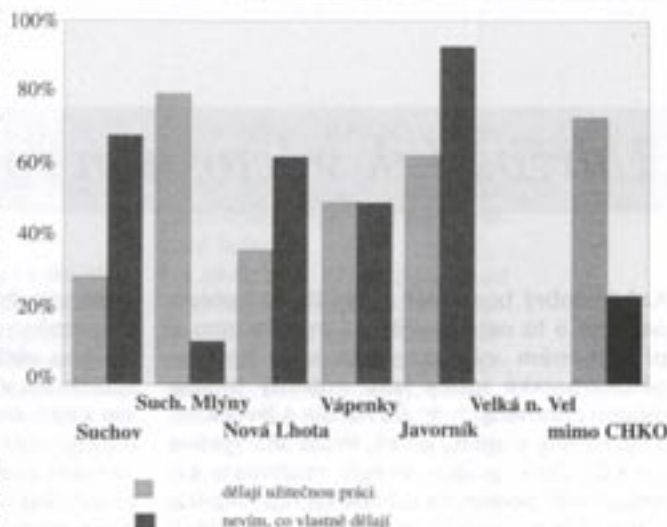
známka hodnota

1,6	rodina
2,5	duševní pohoda
3,4	životní prostředí
3,4	svoboda
3,6	hmotné zabezpečení
3,6	víra
3,7	příroda

Bude zajímavé je srovnávat s průměry pro celou oblast nebo pro Českou republiku.

A co ví Hornáci o své přírodě a o ochránářích? Možná konstatování, že 51 % lidí někdy vidělo

Co si myslíte o ochránářích?



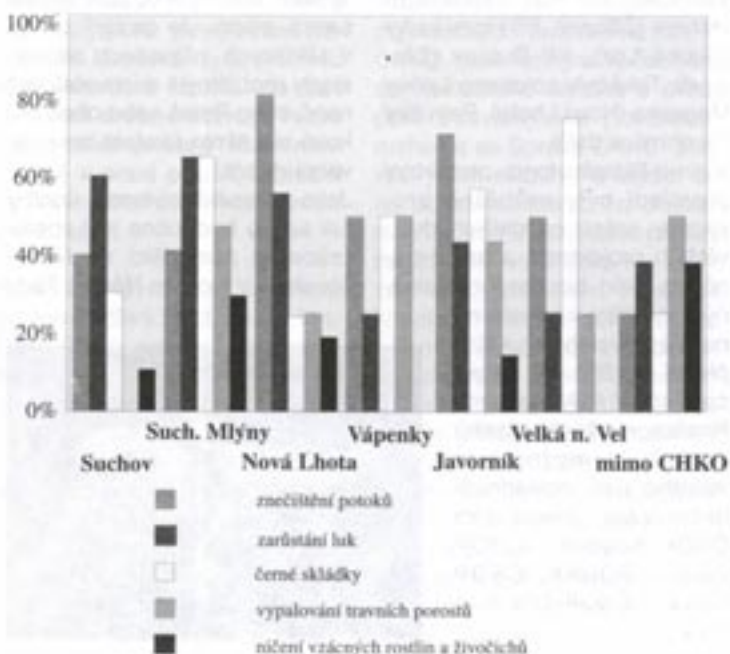
mloka a 40 % plané orchideje, trochu zklame. Naopak bude Správa CHKO určitě spokojená s názorem většiny dotázaných občanů (58 %), že ochránáři dělají důležitou práci. Je tu však na místě jedna poznámka: tazatelé byli určitě někdy považováni za ochránáře a tázání tak neodpovídali zcela objektivně. Proto je uvedené číslo pravděpodobně příliš vysoké a číslo 35 % lidí, kteří neví, co ochránáři vlastně dělají, naopak nízké... Zajímavé rozdělení po obcích zobrazuje graf č. 4.

Ze stejných důvodů je otázkou, na kolik je spolehlivý fakt, že 81 % odpovědělo, že se naše krajina musí chránit bezpodmínečně, zatímco 19 % jí chce chránit s ohledem na potřeby obyvatelstva.

I když se v této akci jednalo o malý a možná nereprezentativní výběr, ukazují získané odpovědi alespoň nějaký směr a výsledky stojí za přemýšlení. Jinak byly získány důležité připomínky, za které děkuji studentům Jihočeské univerzity a profesorovi sociologie Ivanovi Gaďourkovi v Harenu (Holandsko). Nyní je skutečný, velký sociologický průzkum celých Bílých Karpat dobře připravený, jeho realizace pouze závisí na financích.

Jan W. Jongepier

Co vám vadí na životním prostředí ve vaší obci?



Údržba luk v letošním roce

Každý dobrý hospodář se snaží co nejlépe pečovat o to nejvzácnější, co má. To jsou v přeneseném významu pro naši krajinu bělokarpatské louky jako důležitý biotop mnoha chráněných druhů rostlin a živočichů a významný krajinný prvek. Proto se i Správa CHKO chce podle svých možností co nejúčinněji podílet na údržbě těchto lokalit a o tom, jak se nám to letos dařilo vypovídají následující řádky.

Financování

V tomto roce měl „obyčejný smrtelník“ působící v CHKO Bílé Karpaty možnost získat prostředky hned z několika zdrojů. Prvním byly dotace z Ministerstva zemědělství, kde podmínkou



byly cena půdy nižší než 3,50 Kč za 1 m², minimální výměra 2 ha s intenzitou chovu hospodářských zvířat min. 0,15 velké dobytčí jednotky na hektar zemědělské půdy.

Další možnosti byly finanční prostředky získané prostřednictvím Správy CHKO a to z těchto fondů:

- Program péče o krajinu Ministerstva životního prostředí
 - Managementový fond Správy CHKO Bílé Karpaty
 - Státní fond životního prostředí
- Z těchto zdrojů byla financována jednak údržba chráněných území, z velké části pak Správa

směřovala finance tam, kde nebylo možno získat dotaci zemědělskou, většinou zemědělským subjektům, v menší míře obcím, lesnickým organizacím a ochrannářským nevládním organizacím. Je nutno podotknout, že čerpání prostředků na jednu a tutéž akci z více zdrojů je nezákonné.

Na údržbu luk zajistila Správa CHKO Bílé Karpaty v tomto roce finanční prostředky o celkovém objemu 7.207.745,- Kč. Tyto byly převážně použity na kosení luk a likvidaci náletových dřevin, v menší míře pak na zatrávňování regionálními travními směsmi a obnovu extenzivních sadů.

Realizace

Přestože oproti roku 1996 byla díky úsporným opatřením vlády k dispozici částka zhruba o polovinu nižší, podařilo se nám zrealizovat údržbu poměrně značné části území včetně rezervací, které byly v minulosti opomíjeny, jako např. NPR Zahrady pod Hájem (Velká nad Veličkou), PR Pod Žitkovským vrchem (Žitková), PP Horní louky (Suchá Loz), PP Dubiny (Březová). Také byly pokoseny i zóny Megovka (Nová Lhota), Petrušky (Suchov) a další.

V rámci Státního fondu pro životní prostředí byly průběžně prováděny práce na dalších dvou větších projektech, a to odstranění a úklid biomasy s následným využitím v briquetárně na Vápenicích a „Komplexní údržba PP Jalovcová stráň“ (u Nedašova). Realizace všech zásahů by nebyla možná bez velkého úsilí nevládních organizací, především ČSOP Kosenka, ČSOP Zálesí, SOBKA, ČSOP Scilla a ČSOP Bílé Karpaty.



Další aktivity

Těší nás, že se v letošním roce podařilo skloubit zájmy ochrany přírody s jinými aktivitami. Např. v rámci managementu v PR Hutě proběhl tábor Brontosaurů, kde ochránáři lokalitu pokosili a na části proběhl pokus s pastvou ovcí. Při zajištění managementu v této oblasti významně pomohl ing. Milan Drgáč z Informačního střediska pro rozvoj moravských Kopanic.

Za další pozitivní moment považují skutečnost, že se dodavatelé „činili“ nejen v chráněných územích, ale pokosili na žádost pozemky drobných soukromých zemědělců, kteří většinou nemají možnost zajistit mechanizaci. V mnoha případech se jedná o starší občany, pro které je ruční práce už značně namáhavá, a tak pomoc při sklizni sena byla pro ně vítaným ulehčením. V tomto případě patří za ochotu dík především panu Novákovi z Motokrosu Uherský Brod.

Letos byl také poprvé vyzkoušen systém, kdy si o dotace žádala sama obec. Je pravdou, že v některých případech se vyskytly problémy s dodavateli, ale např. obec Poteč nebo obec Žitková si s tímto úkolem poradily velmi dobře.

Jako perspektivní forma údržby luk se do budoucna jeví spolupráce se zemědělci na Nedašovsku a v Horním Němčí. Tady



se na pozemcích vyčištěných v rámci managementu luk připravuje extenzivní pastva masných plemen skotu a ovcí. Tento systém se už osvědčil ve Vlachovicích.

Dalším možností, jak nadále zajistit péči o luční porosty, je založení české varianty *land-trustu*, kterou zkouší ČSOP Bílé Karpaty v NPR Čertoryje.

Kritika

Správa CHKO musí také sebekriticky přiznat, že ne všechny věci se jí daří tak, jak by chtěla. „Čáru přes rozpočet“ v letošním roce udělala sama příroda letními

bohatými srážkami, díky kterým dlouho vůbec nebylo možné na podmáčené louky vjet mechanizací.

Problémy se objevily i v lidském faktoru. Někteří dodavatelé na poslední chvíli odřekli provedení prací nebo kvalita nebyla vždy podle našich představ. Také plnění smluvních termínů sem tam pokulhávalo, ale tento nedostatek lze letos přičíst na vrub výše zmíněným povodním. Z těchto příčin se letos nepodařilo plně zajistit management např. v PR Dolnoněmčanské louky (Dolní Němčiči) nebo v PR Ve Vlčci (Vyškovec).

Takže kritika, která letos často zněla, byla někdy oprávněná. Na druhé straně je snažší prohlásit „je to špatné“ než přijít s konkrétními řešeními.

Na závěr bych chtěla poděkovat za pomoc přírodě všem nadšencům, kteří se na obhospodařování bělokarpatských luk letos podíleli a vyzvat všechny, kdo by chtěli, pro příští rok nabídnout pomoc. Všechny druhy iniciativ jsou na Správě CHKO Bílé Karpaty vítány od přímé pomoci při kosení přes dobré nápady až po finanční sponzorování.

Eliška Bittnerová

Myslivecká zařízení

Myslivecká zařízení např. krmelce, posedy, sklady krmiva, jednoduché přenosné přístřešky, jejichž zastavěná plocha nepřesahuje 30 m² a výška 5 m, jsou dle vyhl. č. 85/1976 Sb. o podrobnější úpravě územního řízení a stavebního řádu považovány za drobné stavby, jejichž povolování nepodléhá klasickému územnímu a stavebnímu řízení, ale tzv. ohlášení drobné stavby. Tento jednodušší postup však není možné v praxi použít, mohla-li by drobná stavba ovlivnit životní prostředí.

Správám CHKO je svěřena pravomoc dle § 30 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny vydávat souhlas, který je nutný k výkonu práva myslivosti na území národních přírodních rezervací. Dále může vydávat obecně závazné vyhlášky, kterými se zřizují přírodní rezervace a přírodní památky, v nichž v rámci bližších ochranných podmínek může být výkon práva myslivosti vázán na předchozí souhlas orgánu ochrany přírody a krajiny.

Výkon práva myslivosti v přírodních rezervacích je oprávněna Správa CHKO BK dle § 34 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. omezit, pokud je tento výkon v rozporu s podmínkami ochrany území přírodní rezervace.

Poněvadž řada současných mysliveckých zařízení na území CHKO není řádným způsobem dle stavebního zákona a předpisů souvisejících povolena, rozhodla se Správa CHKO provést jejich evidenci a obrátit se na uživatele honiteb na odstranění těchto zařízení. Jako příklad negativního vlivu takového zařízení můžeme uvést existenci krmelců v lesních rezervacích, neboť působí na zvyšování koncentrace zvěře na tomto území, a tím k vzniku škod na lesním porostu (především na přirozeném zmlazení). Dalším negativním příkladem je zřizování krmelišť (hromad siláže, ovocných výlisků atd.), které výrazným způsobem mění chemismus půdy, čímž z hlediska ochrany přírody znehodnocují své nejbližší okolí.



Věříme, že tento postoj Správy CHKO bude mysliveckou veřejností správně pochopen, a že při jednáních s uživateli honiteb bude nalezeno takové řešení, které nebude narušovat ochranné podmínky zvláště chráněných území a současně uspokojí potřeby mysliveckého hospodaření.

Bohumil Jagoš
Martina Baladová

Ryby?

V této části si představíme některé druhy naší rybí fauny, které jsou nevýznamné z hlediska hospodářského (s výjimkou pstruha obecného), ale patří k původním obyvatelům horní části vodních toků a k citlivým bioindikátorům čistoty vod. Jedná se o druhy ryb, které se na mnoha místech naší vlasti již nevyskytují, ale ve vodách potoků a potůčků Bílých Karpat se s nimi můžeme doposud setkat. I zde však dochází k postupnému snižování jejich stavů.

1



Pstruh obecný (samice - obr. 1, samec obr. 2) má vřetenovité tělo uzpůsobené k životu v proudící vodě. Zbarvení může mít různé v závislosti na typu prostředí. Jeho růst je velmi proměnlivý, záleží na množství a kvalitě potravy. Vyhovují mu čisté tekoucí vody s dostat-

kem kyslíku a členitým prostředím s množstvím úkrytů. Patří k hospodářsky významným druhům pstruhových vod.



2



3

Stěvle potoční (obr. 3) je menší rybka s výrazně zaoblenými ploutvemi. Hřbet je hnědozelený, boky jsou světle zelené se zlatavým leskem. Na hřbetě a na bocích má tmavé skvrny až pruhy, které občas splývají v podélný tmavý pás. Samci mají na hlavě výraznou třetí výrážku. Může dosahovat až 12 cm délky. Ještě v nedávné době žila v hejnech v čistých úsecích potoků a řek. V souvislosti se znečišťováním a nežádoucími úpravami toků z mnoha míst vymizela.

Hrouzek obecný (obr. 4) má vřetenovité tělo s úzkým a protaženým ocasním násadcem. Hřbet je hnědý, boky žlutavé s velkými tmavými skvrnami, umístěnými za sebou v podélné linii. Může dosahovat až kolem 20 cm délky. Žije v hejnech a dává přednost proudící vodě s písčným až kamenitým dnem. Často se stává potravou dravých druhů ryb.



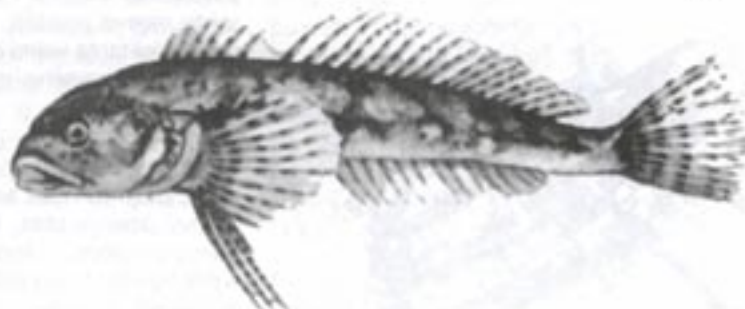
4



5

Mřenka mramorovaná (obr. 5) má válcovité tělo a zaoblenou hlavu. Hřbet je hnědý či zelenavý, boky nažloutlé s nepravidelnými černohnědými skvrnami. Obvykle dorůstá délky 12 cm. U nás se vyskytuje především v mělké vodě pstruhových úseků vod, ale objevuje se i v průtočných rybnících. Spolu se stěvlí je často hlavní složkou potravy pstruhů. I přes svoji poměrně značnou odolnost ke znečištění vody mají její stavy klesající tendenci.

Vranka pruhoploutvá (obr. 6) má vřetenovité tělo dozadu se zužující, hlavu shora zploštělou se širokými ozubenými ústy. Zbarvení těla je velmi přizpůsobivé okolnímu prostředí. Hřbet a boky jsou hnědavé nebo našedlé s různě intenzivním mramorováním. Břicho je světlé, břšní ploutve jsou vždy zřetelně pruhované. Největší ulovení jedinci měli délku kolem 18 cm. Obecně se uvádí, že vranka pruhoploutvá osídluje nejvýše položené části toků, směrem po proudu jí ubývá a je nahrazována vrankou obecnou. Je citlivým indikátorem čistoty a dostatku kyslíku v pramenných částech toků.



6



7

Vranka obecná (obr. 7) má vřetenovité tělo se shora zploštělou mohutnou hlavou a velmi širokými ozubenými ústy. Hřbet a boky jsou hnědavé či šedohnědé s různě zřetelnou mramorovanou kresbou. Břicho je světlé, na ploutvích bývají tmavší pásy s výjimkou ploutví břšních, které pruhování postrádají. Dorůstá délky kolem 18 cm. Vyžaduje chladnější vodu bohatou na kyslík a štěrkovité dno. Její výskyt signalizuje kvalitní vodní prostředí.

Bohumil Jagoš
Lipov

Územní plán? II

Na místě by byl spíše název „Jak se dělá územní plán“. Zpracování územního plánu pro obec často zabere i rok, jeho zpracování je třeba věnovat trvalou pozornost. Není divu - dobrý územní plán pak může obci sloužit i deset let.

Zpracování územního plánu má tři základní etapy:

1. zpracování průzkumů a rozborů, zpracování, projednání a schválení územně hospodářských zásad
2. zpracování a projednání konceptu
3. zpracování a projednání návrhu územního plánu.

Pak následuje schválení v obecním zastupitelstvu.

UPN SU LIPNICE NAD SAZAVOU NÁVRH ÚPRAV CENTRÁLNÍ ČÁSTI



Centrum obce se může řešit i ve větším měřítku, včetně návrhu detailů (např. zeleně, laviček, dlažby atd.).

Průzkumy a rozbory jsou vlastně zmapování současného stavu obce. Jsou nejdůležitější částí územního plánu - jak dobře budou provedeny průzkumy a rozbor, tak dobrý bude i územní plán. Často už jen ony jsou pro obec důležitým dokumentem, neboť shrnují velmi mnoho informací o obci do jedné dokumentace. Jejich zpracování končí sestavením územně hospodářských zásad.

Územně hospodářské zásady jsou psaný dokument, shrnující

požadavky a problémy, které by měl územní plán vyřešit. Při shromažďování požadavků se nesmí zapomenout ani na obyvatele obce. Jejich představy je možné zjišťovat různě - na veřejné schůzi, dotazníkovým průzkumem, možné je i udělat sociologický průzkum. Času, který se věnuje v obci na zjištění přání a představ obyvatel, není nikdy škoda. V „úhazetech“ - jak se jim v urbanistickém slangu říká - není jednoduché se vyznat. Je to na první pohled nezábavný spis o dvaceti či třiceti stránkách, který stanoví základní směry rozvoje obce, jinými slovy praví, jestli se v obci postaví kanalizace, plynofikace, možná přeložka silnice, že se navrhne plochy na bydlení, podnikání... Není ale dobře je přehlížet. Pokud totiž lidé v obci cítí, že by bylo třeba řešit nějaký konkrétní problém, měl by se už tady tento požadavek objevit. Pokud totiž vyjde najevo později, může být pro projektanta velmi obtížné jej do rozpracovaného návrhu začlenit.

Koncept územního plánu už může zaujmout více, tváří se jako hotový územní plán. Má výkresovou (mapovou) i textovou část a měl by obsahovat řešení všech problémů, zadanych v územně hospodářských zásadách. Od konečného návrhu se ale ještě liší. Může obsahovat řešení problémů v několika variantách. Měli by se s ním seznámit všichni obyvatelé obce, ale i všechny dotčené orgány státní správy (tj. zástupci institucí jako je hygienik, správci sítí, plynaři, odbor dopravy, samozřejmě i Správa CHKO) ale mohou se k němu vyjadřovat i nevládní organizace, prostě každý, kdo má na území obce nějaké zájmy. I kdyby tím zájmem byla jen snaha chránit vzácné čolky. Proto se při projednávání konceptu pořádají schůze se zástupci státní správy, měla by se uspořádat i schůze pro občany. Po projednání konceptu se zpracuje tzv. souborné stanovisko, které slouží

projektantovi pro dopracování návrhu.

Návrh územního plánu se po dokončení opět projednává podobně jako koncept, je ale třeba počítat s tím, že v tuto chvíli již není většinou možné jeho řešení zásadně měnit. Pokud ale projektant nerespektoval zásadní připomínky obce nebo jiných subjektů, je možné samozřejmě trvat na jejich dopracování.

Územní plán schvaluje obecní zastupitelstvo svým usnesením. V tomto usnesení (nebo jako jeho příloha) je třeba vymezit tři základní okruhy faktů:

1. Závazné části územního plánu - jsou to ta řešení, která se budou v každém případě realizovat (bývají to třeba čistírny odpadních vod, silniční obchvaty, ale i základní vymezení funkcí jednotlivých ploch a regulační prvky)
2. Směrné části územního plánu - jsou to části, jejichž řešení podle územního plánu není bezpodmínečně nutné pro úspěšný rozvoj obce, nebo záměry, které se budou realizovat až za delší dobu.
3. Veřejně prospěšné stavby - jsou to takové stavby, které obec bezpodmínečně potřebuje - a právě jejich klasifikace jako „veřejně prospěšné“ umožňuje obci v případě krajní nouze i vyvlastnit pozemky, kde bude stavba stát.

Vlastně teprve po schválení územního plánu nastává doba, kdy bude třeba jej co nejvíce používat. Řada obcí dnes věnuje jeho zpracování spoustu pozornosti a úsilí, ale po schválení se územní plán ocitne někde v šuplíku nebo v lepším případě na zdi jako pěkná dekorace. Ale pro projektanta územního plánu není milejší pocit, než když se po roce nebo po dvou zastaví na obecním úřadě „své“ obce a najde tam územní plán na stole a s ohnutými rožky, jenž svědčí o jeho častém používání. Pak totiž ví, že svou práci nedělal nadarmo.

Jana Hajduchová

Solení silnic

Na zimní údržbu silnic se používají dva typy materiálů. Látky chemické a inertní posypové materiály. V minulosti byla vyzkoušena celá řada chemických látek, např. amonné sloučeniny, fosfáty, octan hořečnatu-vápenatý, glykol, močovina, hořečnatá sůl a další. Většina z nich se ukázala jako velice drahá nebo málo účinná, navíc vždy s výraznými negativními dopady na životní prostředí. V praktickém užití zůstala pouze obyčejná sůl, neboli chlorid sodný.

Sůl se získává třemi způsoby. Mořská sůl vzniká odpařováním mořské vody. Kamenná sůl se těží v solných dolech. Vakuová sůl vzniká extrakcí rozpuštěné kamenné soli. Způsob vzniku má vliv na velikost jednotlivých solných zrn a ta má zase vliv na rychlost tání sněhu a ledu. Nejvýhodnější je užití drobnozrnné vakuové soli s malou příměsí větších zrn. Zvýšení účinnosti a zejména urychlení rozpouštěcího efektu je možné docílit navlhčením užívané soli. Bez soli, čili chloridu sodného, si dnes správci silnic (a vlastně ani řidiči) neumí zimní údržbu vozovky ani představit. A to i přesto, že je obecně známý negativní vliv solení na přírodu. Ale je tomu opravdu tak? Vážení čtenáři, znáte alespoň jeden negativní vliv solení silnic na okolní přírodu? Ne? Tak si uděláme velice stručný přehled.

1) Vliv na půdu

Pravidelným solením se vytváří v okolí silnic kontaminovaná zóna široká až několik desítek metrů od vozovky. Zvýšený obsah sodíku (sodíkových iontů) se projevuje vytěsňováním (vy-



mýváním) iontů vápníku, draslíku a hořčíku. V důsledku toho se v této kontaminované zóně výrazně zvyšuje půdní kyselost. Je narušena struktura půdy. Jednotlivé částice jsou drobnější a dochází k jejich zhutňování. Následně je omezeno provzdušňování půdy a snižuje se pohyb vody v půdě, dochází k jejímu vysychání. V jílovitých půdách, které jsou v Bílých Karpatech běžné, může být koncentrace sodíkových iontů až dvacetkrát vyšší než v půdách normálních a lehkých.

2) Vliv na vodu

Slaná voda z taje sněhu na vozovkách negativně ovlivňuje povrchové i spodní vody. V prvním případě znečišťuje vody potoků, řek a jezer (rybníků). Koncentrace soli v této vodě je závislá na vzdálenosti od zdroje znečištění. V potocích bezprostředně navazujících na solené komunikace může být zatížení až 5000 mg/litr. Zvyšuje se zde i obsah chlóru. Zatížení jezer a rybníků níže v povodí může být dokonce větší a má zpravidla dlouhodobý charakter. Nejzávažnější je však znečištění potoků a řek v bezprostřední blízkosti solených komunikací, kdy vysoké koncentrace znemožňují život

citlivějším živočichům.

Slaná voda z taje sněhu se však dostává propustnými vrstvami podloží do podzemních zdrojů pitné vody a může tak docházet ke kontaminaci této vody chlórem. Vzhledem k současné zátěži spodních vod chlórem (i jinými látkami) z atmosférického znečištění, zemědělské produkce, odpadních vod i z výluhu geologického podloží dochází k souběhu vlivů, v němž solení cest může mít vysoký podíl.

3) Vliv na rostliny

Ze střevoevropské flóry představují halofyty, tedy druhy milující zasolené půdy, asi jen 1 % zjištěných druhů. To znamená, že 99 % původních druhů rostlin zvýšený obsah soli v půdě nesnáší. K poškození rostlin dochází jednak přímým kontaktem se solankou, tedy slaným roztokem stříkaným na vozovky a zejména pak koncentrací soli v půdě. Druhý typ poškození je závažnější, neboť jednostranným hromaděním sodíkových a chlórových iontů v půdě a rostlinných tkáních dochází k poruchám osmotického tlaku v rostlinách a následnému zasychání. To vede k opadu listů nebo jehlic již v letních měsících, odumírání vý-

honů a pupenů, ke zpomalení růstu až odumření celé dřeviny. Travniny a byliny bývají zpravidla přizpůsobivější a odolnější vůči zasolení než dřeviny a mají i lepší



regenerační schopnosti. Jak prokázaly výzkumy na Slovensku i jinde, dochází mnohdy i ke změnám druhového složení v zasažených zónách. Původní citlivé druhy trav (např. psárka luční, medyněk vlnatý, jílík vy-

trvalý aj.) ustupují a na jejich místě se objevují halofty (např. zblochanec oddálený). Dalším nebezpečím je nástup invazních bylin, které jsou vůči zasolení výrazně odolné a které se následně rozrůstají i do nezasažených úseků a potlačují tak původní společenstva. Jedná se zejména o celík kanadský a celík obrovský, křídlatku japonskou i sachalinskou, bolševník velkolepý nebo slunečnici topinambur. Negativní vliv solení na

rostliny se navíc zpravidla kombinuje se změnami půdy (viz výše).

4) Vliv na živočichy

Všechny výše uvedené vlivy solení vozovek mají negativní vliv i na půdní faunu (edafon) v zasažených zónách. Hromadění chlóru a sodíku, změna půdní kyselosti, zhoršení půdní struktury, snížení obsahu vzdušného kyslíku v půdě a omezený pohyb vody jsou omezujícím faktorem pro život celé řady půdních druhů živočichů od chvostoskoků a vidličnatků až po žížaly a brouky. Při následné změně rostlinného krytu (zejména nástupem hustě zapojených porostů invazních druhů rostlin) dochází k úplnému zhroucení původních bohatých společenstev a případnému rozmachu několika málo cizích nepůvodních druhů.

Závěrem

Solení silnic (zejména pak nadměrné dlouhodobé solení) vede

neodvratně k destrukci původních rostlinných a živočišných společenstev v zasažených zónách podél komunikací a otevírá cestu nežádoucím invazním rostlinám. Možná namítnete, že se jedná pouze o úzké pásy podél silnic a přírodě jako takové nebezpečí nehrozí. Opak je pravdou! Destrukce a invaze se časem rozšiřuje od silnic i na okolní biotopy a často zasahuje i velice cenná území. Mimo to se solením zhoršuje kvalita povrchových a podzemních vod v širokém okolí. Negativní vliv solení na přírodu a životní prostředí obecně je odborníkům znám již dlouho. To se projevilo i v roce 1992 při zpracování zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Tento zákon totiž chemické ošetřování komunikací na území chráněných krajinných oblastí zakazuje. Výjimku z tohoto zákazu může udělit pouze Ministerstvo životního prostředí ČR. V současné době je na území CHKO Bílé Karpaty tato výjimka udělena pouze pro úseky silnic Bystřice pod Lopeníkem-Starý Hrozenkov a Slavkov-Strání.

Pavel Bezděčka

Ještě jednou osada U Sabotů

Na základě nabytí účinnosti schváleného ústavního zákona č. 74/97 Sb. o změnách státních hranic se Slovenskou republikou připadla osada U Sabotů ke Slovenské republice.

Uzavřela se tak jedna bouřlivá etapa zápasu o kousek území na moravsko - slovenském pomezí. Pro obyvatele této osady, kteří si nepřejí přičlenění ke Slovensku, nastává nyní další etapa spočívající v hledání nového domova na území České republiky. Jejich rozhodování je různé, někteří si kupují starší rodinné domky, jiní,

kterých je více, si hodlají nové obydlí postavit. K tomu jim samozřejmě rozhodujícím způsobem pomůže obdržené finanční odškodnění. Většina jich chce přesídlit do Velké nad Veličkou, kde pro ně připravuje obec celou lokalitu, na níž bude možné v první etapě umístit celkem 14 volně stojících rodinných domků. Příprava spočívá ve výkupu pozemků a vybudování potřebných inženýrských sítí, na jejichž podstatnou část obec obdržela dotaci z finančních prostředků uvolněných vládou za účelem vytvoření podmínek pro usídlení

oprávněných osob na území České republiky v souvislosti se změnou průběhu státních hranic mezi ČR a SR v osadě U Sabotů. Snímek zachycuje část připravované ulice ještě před zahájením prací na inženýrských sítích. Neoficiální pojmenování „U Sabotů“ ale její budoucí obyvatelé nesou nelibě, neboť už prý mají tohoto názvu plné zuby.

Jiří Pšurný



Existuje ještě levná energie?

Slunce je největším zdrojem energie, ale využívat jeho energii jsme se zatím moc nenaučili. Opravdu jen zřídka lze zahlédnout v našich městech a vesnicích zařízení, která by sluneční energii využívala. A kdyby, jde často o domácí vyrobené kolektory, například z radiátorových těles.

Od července letošního roku však zdobí střechy 3 rodinných domů v Hostětíně sluneční kolektory, které slouží k ohřevu teplé užitkové vody. Instalace zajistila brněnská organizace Českého svazu ochránců přírody Veronika v rámci projektu energetických úspor a využívání obnovitelných zdrojů energie. Tento projekt podporuje lucemburské ministerstvo životního prostředí.

„Jde nám především o ověření účinnosti a spolehlivosti tohoto typu solárních zařízení“, říká Yvonna Gailliová z brněnské Veroniky. „Navíc budou majitelé domů, na kterých jsou kolektory umístěny, provádět měření jeho výkonnosti. Po roce provozu pak chceme vyhodnotit přínos zařízení z hlediska energetických a finančních úspor.“

Jaroslav Boleček, na jehož domě je jeden ze tří kolektorů namontován, si pochvaluje: „Když aspoň trochu svítí slunce, nemusím vodu vůbec v bojleru přehřívát, voda je dostatečně horká - naopak člověk musí dávat pozor, aby se neopařil. Navíc 700-litrový zásobník akumuluje v horkých dnech tolik teplé vody, že ta vystačí i na další den či dva, ve kterých je třeba úplně zataženo nebo prší.“ Sám se instalace kolektorů účastnil a

potvrzuje, že jeho sestavení je jednoduché.

S postupným zdražením elektrické energie a paliv budou investice do úsporných zařízení stále zajímavější. V úvahu přijde především levnější způsob topení či ohřevu teplé vody, které tvoří podstatnou část spotřeby elektřiny v domácnosti. Jedním z neefektivnějších způsobů je právě využití sluneční energie. V tomto případě jde ruku v ruce s finančním efektem snížení spotřeby fosilních paliv (uhlí, ropa, zemní plyn) elektrárnami a tím i znečištění ovzduší. Zárný příklad toho, že to, co je ekonomické, může být i ekologické...

Zájem o instalaci slunečních kolektorů je samozřejmě podmíněn návratností investice. Nabídky firem, zabývajících se výrobou a montáží kolektorů, se pohybují v ceně od 35 do 100 tisíc korun v závislosti velikosti panelu (absorbéru) a místních podmínkách. V tomto nerovném souboji s dotovanou cenou energie se miska vah začíná pomalu přiklánět na stranu slunečních kolektorů.

Podrobněji o tom může mluvit dr. Jiří Svoboda z Brna, který se o sluneční kolektory zajímá již patnáct let. „Začínal jsem asi jako každý - s načerno natřeným deskovým radiátorem.“ Jeho poslední typ slunečního kolektoru si však co do účinnosti nic nezadá s nabídkou profesionálních firem, ovšem za asi třetinovou cenu v porovnání s běžnými srovnatelnými systémy. „Snažil jsem se optimalizovat

materiálovou, výrobní a montážní náročnost tak, aby instalace celého zařízení byla jednoduchá a zákazník při ní mohl vypomáhat nebo zúčastnit se montáže a pak ji dokonce provést sám.“ říká dr.

Svoboda. „Myslím si, že nemá cenu prodražovat zařízení drahými opatřeními tak, aby mi v zimním období dávalo o 10 % energie více, než lze dosáhnout technologicky jednoduchým a podstatně levnějším postupem.“

Nejvýznamnější částí každého solárního zařízení je sluneční kolektor, ve kterém se přeměňuje sluneční energie na energii využitelnou například pro ohřev vody. Nejrozšířenější jsou deskové kolektory naplněné kapalinou. Účinnost „absorbéru“ - jádra celého kolektoru, na kterém dochází k pohlcení sluneční energie - je dána tím, kolik

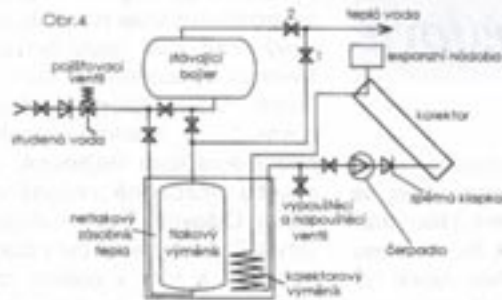


Sluneční kolektor těsně před dokončením

sluneční energie absorbér přijme a kolik jí vyzáří zpět do okolí. Účinnost běžných absorbérů se pohybuje kolem 80 %. Systém vyvinutý dr. Svobodou lze připojit na stávající ohřev teplé vody v domácnosti (např. bojler). V letních měsících lze používat přímo vodu ohřátou v kolektoru, jejíž teplota může dosáhnout až 70 °C, v zimních měsících se přehřívá voda z kolektoru dohřívá na potřebnou teplotu v bojleru. Velikost účinné plochy absorbéru je volitelná, doporučená hodnota pro čtyřčlennou domácnost je 6 m².

V Hostětíně však nechtějí instalaci kolektorů problém hospodaření s energií uzavřít. S pomocí referátu regionálního rozvoje Okresního úřadu v Uherském Hradišti se snaží obec prosadit projekt na výstavbu obecního výtopny spalující dřevní odpad či štěpky, která by zásobovala teplem celou vesnici.

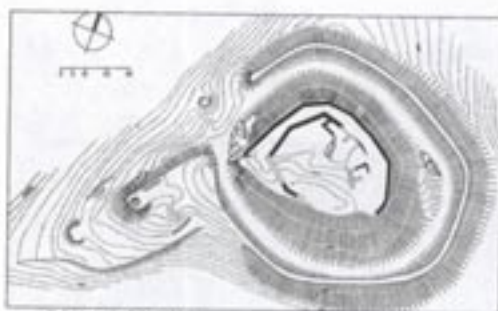
Radim Machů
Hostětín



Způsob dotěření a sestava systému

Světlov

Hrad Světlov stával na velké skále čnici na jižním výběžku hlavního hřebene Vizovických vrchů (nad dnešní obcí Podhradí). Není to tedy hrad bělokarpatký, ale protože byl přímým předchůdcem Nového Světlova (viz minulé číslo našeho časopisu) a pod jeho správu patřilo mnoho bělokarpatských vsí, rozhodli jsme se jej do naší rubriky zařadit.



Z typologického hlediska byl Světlov hradem pozdějším, dnes by se řeklo modernějším, tedy hradem s tzv. plášťovou zdí. Chyběla zde obranná věž, která obvykle představovala hlavní útočiště obléhaných obránců. Ti se na Světlově spolehnali na masivní obvodovou hradbu. Na Moravě je takových hradů celá řada. Vznikaly většinou až ve 14. století a Světlov patřil svou rozlohou k největším z nich.

Už jsem vzpomenu, že Světlov byl předchůdcem Nového Světlova, postaveného nad řekou Olšavou u Bojkovic. Považuji za dobré připomenout, že i Světlov měl svého předchůdce. Byl jím hrad, který stával nedaleko Provodova na vrchu Rýsov v místě zvaném Čertův kámen. Tento hrad však byl zničen za vpádů vojsk Matouše Čáka Trenčanského již na počátku 14. století.

Výstavba hradu

Staviteli Světlova byli páni ze Šternberka a Lukova. Po ztrátě svého dosavadního sídla, hradu Lukov, počali v polovině 14. století se stavbou Světlova. Z této doby pochází vlastní hradní jádro s palácem, předhradí pokrývající západní šíji bylo pravděpodobně budováno později. Hradní jádro má půdorys nepravidelného oválu o průměru okolo 50 m. Toto jádro bylo obklopeno mnohokrát lomenou kamennou hradbou širokou 2 m, na níž ze tří stran navazoval parkán s vlastní parkánovou hradbou širokou 1,5 m. Hrad byl obehnan mohutným příkopem a ochranným hliněným valem, jejichž zbytky jsou dodnes úctyhodné. První písemná zmínka o Světlově pochází z roku 1360 a v držení rodu Šternberků zůstal hrad do roku 1423. Posledním držitelem hradu v této linii byl Jaroslav ze Šternberka, pán na Veselí, který v roce 1420 padl v bitvě u Vy-

šehradu, kde bojoval proti Pražanům na straně krále Zikmunda. V roce 1423 získal hrad král Zikmund a od toho roku šel hrad z ruky do ruky, což je jako vždy v rozporu s idealizovanou představou hradu, jako dědičného sídla spravovaného jedinou rodinnou linií po celá staletí.

Strídání majitelů

Král Zikmund postoupil hrad své manželce Barboře Celské. Ta jej přenechala do opatrování purkrabímu Pakráci ze Sv. Mikuláše. V roce 1449 Světlov koupili Moravští stavové a postoupili jej svým členům. O hrad propukly zdoluhavé majetkoprávní spory a na Světlově se objevoval jeden pán za druhým. Ze sporů nakonec vítězně vyšel pravděpodobně Matouš ze Šternberka. Během česko-uherských válek byl však Světlov značně poškozen. Ačkoli byl částečně opraven a dále obýván, ztrácel na významu a proto se jeho noví majitelé, páni z Landštejna, rozhodli hrad opustit a jako správní sídlo světlovského panství dali postavit hrad Nový Světlov u Bojkovic. Původní Světlov (pro rozlišení se mu začalo říkat Starý Světlov) ztratil po výstavbě nového hradu zcela svou funkci a v roce 1517 je již uváděn jako pustý.

Pavel Bezděčka

POVĚSTI

O založení Nového Světlova

Před dávnými a dávnými časy, po zániku hradu Světlov nad Podhradím se Ctibor, Jaroslav a Zbyněk, páni z Landštejna, rozhodli postavit nový hrad, ze kterého by spravovali své veliké

panství. Celé dny projížděli kraj a hledali vhodná místa, večer se pak přeli o tom, které z těch míst je nejlepší. Zbyněk měl rád lesy a klid, proto nakonec vybral kopec Valy ležící na půl cesty mezi

Komňou a Záhorovicemi. Ctibor s Jaroslavem však nechtěli, aby nový hrad stihl osud Starého Světlova ztraceného v hustých lesích masivu Komonce. Navrhovali proto vysokou ostrožnu nad městečkem Bojkovice, od severu přirozeně chráněnou řekou Olšavou. Spor nakonec vyhrál Zbyněk, neboť byl z bratrů nejstarší a měl v rodině rozhodující slovo. Nic naplat, tenkrát

ještě museli mladší sourozenci poslouchat.

Netrvalo dlouho a čtyři kameníků začaly v lomech u Bzové lámat a opracovávat stavební kámen. Ten pak dlouhé řady povozů, povoláných z celého panství, vozily namáhavou cestou až na zalesněný vrchol kopce Valy. Když byla navezena důkladná zásoba kamene, pustili se do práce desítky zedníků a stovky pomocníků. Nu což, stavět začali, ale stavbu nikdy nedokončili. Když se ráno probudili, nebylo po včerejším díle ani památky. Rozestavěné zdi zmizely, jako by nikdy nestály. Po týdnu práce nebyla na staveništi ani obyčejná zídka. Páni z Landštejna proto nechali postavit k dílu noční ozbrojené hlídky. Ale ani to nepomohlo. Ke třetí hodině ranní zahalila stavbu podivná mlha, hlídkující vojáci usnuli a ráno nebylo po zdech ani památky. Když se tak stalo potřetí, rozhodli se nejstarší z pánů z Landštejna, že bude držet stráž společně s vojáky a záhádě že přijde na kloub. Nechal si poradit od vědmy (babky kořenářky) a pořádně

se na tu noc připravil. Celý den nejedl a navečer vypil veliké množství silného mátového čaje, v němž nechal vyluhovat další připravené byliny. S očima jako sova doširoka otevřenými pak seděl na staveništi a čekal co se bude dít. Úderem třetí hodiny ranní se vrchol Valů zahalil do mlhy a vojáci usnuli, jako když je do vody hodí. Také Zbyněk se cítil malátný, ale neusnul. Po chvílce uviděl černokněžníka v hvězdnatém hábitu, kterak prochází stavbou a teničkou stříbrnou hůlčičkou fuká do stavebních kamenů. Kteréhokoli se dotkl, ten se okamžitě vznesl a odlétl vzhůru do mlhy. Když se Zbyněk vzpamatoval z úžasu dodal si odvahy a zavolal na černokněžníka:

„Kdo jsi a proč rušíš naše dílo?“ Dlužno přiznat, že tentokrát se i černokněžník trochu vyděsil, protože nečekal, že by někdo překonal jeho nástrahy. Po chvíli se však pousmál a odpověděl: „Jsem jenom obyčejný starý muž a žiji na tomto kopci od nepaměti. Vybral jsi krásné místo, Zbyňku, ale toto místo není dobré pro

založení hradu. Můžeš sem chodit rozjímat, spát či plakat. Hrad si však postav jinde.“

„A ty znáš místo, které by bylo vhodné pro stavbu našeho hradu?“, zeptal se udiveně Zbyněk. „Ano. Je to tam, kde si tví bratři přáli stavět. Třebaže mladší než ty, přec jen měli šťastnější volbu. A tam také posílám stavební kameny, jak jsi již viděl. Však se ráno můžeš i s bratry přesvědčit.“ Po těch slovech roztáhl černokněžník ruce a zmizel. Hned ráno se všichni tři bratři s mocným doprovodem vydali na vrchol ostrožny nad Bojkovicemi. Ke svému údivu spatřili, že celý vrchol je odlesněn a z přeneseného kamene jsou vystavěny základy mohutných a mnohokrát lomených hradeb. Tehdy Zbyněk uznal, že není možno bránit se takové moci a k radosti bratrů s novým místem souhlasil. O správnosti tohoto rozhodnutí svědčí to, že Nový Světlov nebyl cizími vojsky nikdy dobyt a vyplněn.

Pavel Bezděčka

RECEPTY

POLÉVKA „COURAČKA“

1 a čtvrt litru vody s lékem ze zeli, 200 g kysaného zeli, sůl, kmín, 30 g sádla, 40 g hladké mouky, lžice sušených hub, 3 brambory, 1/4 l kyselého mléka

Vodu a pokrájené zeli osolíme, přidáme kmín, houby a kousek sádla a necháme přejít var. Mouku rozmícháme s mlékem na záklechtu, vmícháme do polévky, přidáme pokrájené loupané brambory a dobře povaříme.

MEDOVNÍČKY

600 g hladké mouky, 1 kávová lžička jedlé sody, 250 g moučkového cukru, 4 vejce, 3 lžice medu, 150 g mletých ořechů, 1 lžice mleté skořice, vejce na potření, ořechy na ozdobení, tuk

na potření plechu

Na vál prosijeme mouku se sodou, přidáme cukr, vejce, tekutý med, ořechy a koření a zaděláme vláčné těsto. Rozválíme je, vykrajujeme různé tvary, přendáme je natukem potřebný plech, potřeme je rozšlehaným vejcem, ozdobíme ořechy a v předehřáté troubě upečeme. Prochladlé sundáme z plechu a uložíme v chladu rozležet.

KAPR SE SMETANOU A S BÍLÝM VÍNEM

1000 g kapra, sůl, 1 citrón, 2 lžice másla, 1 dl bílého vína, 1 dl smetany, 1 lžička hladké mouky, 1 lžička kečupu, několik kapek worcestru

Osolené porce kapra pokapeme citrónovou šťávou a necháme odležet. Rozehřejeme máslo a

porce kapra v něm opečeme z obou stran. Smetanu smícháme s moukou a vínem, ochutíme kečupem a worcestrem, osolíme, nalejeme na opečeného kapra a v troubě zapečeme.

ŽMOLKOVICA

Necháme zkaramelizovat cukr - asi 15-20 dkg na litr lihu (kdo má rád sladší, může ještě trochu cukru přidat). Zvlášť upražíme na drobné kostičky nakrájenou slaninu (podle chuti 10-15 dkg). Podlejeeme přiměřeným množstvím vody a slijeme dohromady. Přivedeme do varu a odstavíme. Při chladnutí zalejeme litrem kvítu. Pokud se vaří ze slivovice nebo z vodky (50-60%), dává se poměr vody a alkoholu 1:1.



O tom, jak se skorec stal potápěčem



Údolíčka menších řek a potoků, zejména horských, jsou domovem velice krásného ptáčka, skorce vodního. Vypadá trochu jako nervózní kos. Neustále se pohupuje na vysokých tenkých nožkách a jeho poněkud krátký ocásek přitom působí docela komicky. Zato jeho sněhově bílá náprsenka je nesmírně elegantní. Tak tenhle

veselý ptáček je dokonalý potápěč. Od rána do večera létá kolem potoků a co chvíli se potápí. A to dokonce i v zimě, kdy se teplota vody blíží nule. Skorec je tedy nejen potápěč, ale navíc i dokonalý otužilce. Vždycky to tak ale nebylo. Kdysi dávno žili skorcové úplně jinak.

To bylo v dobách, kdy ještě celá Země připomínala ohromnou zoologickou zahradu. Ptáků i zvířátek bylo všude nepočítaně a všichni se museli jaksepatří ohánět, aby se uživili. Na kraji jednoho hlubokého lesa žila i rodina skorců. Celý den sháněli staří skorcové nejrůznější broučky, žížaly a housenky pro čtyři malé skorečky, kteří se před časem vyklubali ze sněhobílých vajíček. Všichni mrňousové vypadali jako táta nebo máma. Byli tedy celí tmavohnědí se skoro černými zobáčky. Byly to hodné děti až na Karlíka. To byl strašlivý neposeda a uličník. Neustále se s bratry strkal, hádal se o lepší místo v hnízdě, při krmení se předháněl a hlasitě křičel, když rodiče dlouho neletěli s další potravou.

Jednoho dne se Karlík rozhodl, že vykukne z hnízda ven, jestli se už máma vrací. Bylo to náročné, protože hnízda skorců jsou kulovitá

s malým vstupním otvorem. Marně mu bratři říkali aby to nedělal, že je to nebezpečné. Rázně se vyhoupl vzhůru, špatně se zachytil na okraji a než se nadál, vypadl z hnízda na zem. Nejdříve se polekal, ale potom pohodil furiantský flavičkou a vydal se na prohlídku okolí. Bylo mu jedno kam půjde, protože všude kolem byla tráva, keře a stromy. Nakonec se vydal z kopce, neboť dolů se šlapalo přece jen líp. Létat ještě neuměl a vlastně ho to ani nenapadlo.

Jak tak Karlík pochodoval, uvědomoval si, že venku je docela zima. Bylo zde o mnoho chladněji než ve vyhřátém hnízdečku. Šlapal tedy rychleji aby se zahřál a za chvíli pelášil, ani nevěděl kudy. Tepleji mu bylo, to je pravda, ale nožičky za chvíli strašně bolely. Vždyť to byl úplně první výlet v životě. Brzy se cítil celý rozlámaný a ospalý. Když zahlédl pod kořenem dubu mělký důlek šupl do něj, stočil se do klubička a za chvíli chrupkal jako medvídek uprostřed zimy.

Probudil se až v noci a úplně se vyděsil. Všude kolem samá tma, nikdo se k němu netulil a byla mu zima. Hlína pod bříškem tlačila a když zvedl hlavu praštil se do tvrdého kořene. Uvědomil si, že zabloudil a že se už nikdy nevrátí do svého hnízda. Že je už navždycky sám. Sklonil hlavu na prsa a plakal, a plakal. Teprve za svítání se uklidnil a když vyšlo sluníčko zjistil, že proudy slz mu na prsou odbarvily peříčka doběla.

Nu, co dělat. Promrznutý a celý pomačkaný Karlík se vydal na další pouť. Sluníčko jej brzy rozehřálo a tak dostal lepší náladu. Koneckonců tohle bylo dobrodružství, po jakém v hnízdě potajnu snil. Jak tak šlapal uvědomil si najednou, že má hrozný hlad. Protože právě přecházel travnatou stráňku začal hrabkat nožičkami a zobáčkem otáčet ležící stébla a kamínky, aby objevil nějakou brouččí drobtinu. Přitom vyhrábnul tučnou housenku můry. Než se k ní však dostal ozvalo se zasvištění a přímo před něj přistál velký černý kos.

„Co tady děláš! To je můj revír. Tady mi lovit nebudeš!“ utrl se kos na Karlíka. „A co jsi vlastně zač? Kos nejsi, drozd také ne a na střizlika jsi moc veliký!“

„Já jsem, prosím, malý skorec.“ pípl slabounce Karlík a pro jistotu se malinko přikrčil.

„Nelži mi tady, uličníku!“ rozčiloval se dál kos. „Skorce znám a ti jsou celí hnědí.“

„Ale já jsem vážně skorec. Ta bílá peříčka...“

„Mlč, to ti nepomůže.“ zarazil Karlíkovo vysvětlování kos. „Skorce nemám stejně rád. Neumí hrabat a všude jen překáží. Okamžitě

odtud zmiz, než tě vyplatím zobákem!"

A tak se Karlík otočil a celý smutný šlapal dál. Kamkoli se dostal a začal si shánět jídlo, všude dopadl stejně. Kosi, drozdí, špačci i jiní ptáci jej odevšad vyhnali. Už byl úplně vysílený, když došel na břeh malého potůčku. Malinko se napil a potom si všiml, že mezi kamínky na břehu běhají malí broučci. Byli strašně rychlí a tak mu dalo moc práce než konečně jednoho sezobnul. Vtom se vedle něj ozvalo:

„Málo účinné, málo vydatné, neuspokojivé! Pokud se chcete, mladíku, pořádně najíst, musíte do vody!"

Karlík se otočil a uviděl elegantního konipasa, který se poněkud zbrkle ukláněl.

„Povídám musíte do vody. Podívejte!" Řekl znovu poněkud vysokým hlasem konipas, ještě se dvakrát uklonil a potom seskočil z kamene do mělké vody. Chvilu se jí brodil jen tak. Pak ale seknu zobákem ke dnu a vzápětí položil před udiveného Karlíka vypasenou larvu jepice.

„Koukáte mladíku, že ano?! Ale to nic není! Ve hlubší vodě a hlavně v proudu pod kamínky je toho hrůza! Samé lepší kousky. Ale to já nemohu. Umáče bych si frak. A vůbec, už jsem se s vámi dost zdržel. Musíte do vody sám."

Konipas se ještě několikrát trhaně uklonil a potom odletěl. Karlík zbaštil darovanou larvu a

potom se opatrně pustil do mělké vody. Jejda, tady ale bylo živo! Většinu té žouzele neznal, ale chutnala mu všechna. Cpal se tam až do večera a za celou dobu jej nikdo od potůčku nevyhnal. Karlík přespál na chomáči mechu vedle potůčku a hned ráno se dal znovu do sbírání. Po několika dnech zesílil a studená voda už mu vůbec nevadila. Pouštěl se stále do větší a větší hloubky. Jednoho dne pak sestoupil až na dno tůně, které bylo poseto samými schránkami larev chrostíků. Hotový ráj pro věčně hladového rostoucího kluka.

V potápění byl stále šikovnější a v proudící vodě si brzy pomáhal i křídly. Ta mu zesílila a díky tomu se naučil velice brzy létat. Život u potoka mu prospěl a vyrostl z něj krásný mladý skorec. Nevěsty se o něj přímo praly. Nedivte se, takový fešák s bílou náprsenkou! Karlík si vybral tu nejlepší a brzy měli pět skorečků v kulovitém hnízdě postaveném mezi balvany přímo u vody. Všichni ti prckové měli bílou náprsenku po tatkově a sotva mohli z hnízda, byli z nich náramní potápěči.

Pavel Bezděčka

(Pohádku věnuji žákům 3. a 4. třídy Obecné školy v Lovčicích)

TIP NA VÝLET

Zajímavá místa Kopanic

Tentokrát nebudu popisovat navrženou trasu výletu tak dokonale jako turistický průvodce. Ráda bych vám spíše nabídla několik zajímavých míst Moravských Kopanic, jak se k nim dostanete, to už si můžete zvolit sami podle vlastní chuti a kondice.

Památník americkým letcům, padlým v II. sv. válce je nejnovější zajímavostí, je na Vyškovci u autobusové točny na Hřibovni a může tak být příjemným cílem nebo východiskem výletu. Najdete tu i informační tabuli o CHKO a stoly a laby více k odpočinku. Je odsud i nádherný rozhled na Vyškovec a Bošáčky.

Sirný pramen na Bošáčkách z Hřibovni stačí seběhnout po cestě jihovýchodním směrem do údolí a dojdete k jednomu z mnoha léčivých pramenů ze sirnatou vodou.

Lopenické sedlo je krásný geomorfologický útvar. Zatímco jinde horám dominují vrcholy, zde při pohledu z dálky nejdříve zaujme dokonale vykroužené sedlo svým pravidelným tvarem. I zblízka je to příjemné místo s krásným rozhledem. Je-li dobrá viditelnost, uvidíte Hostýnské vrchy i Chřiby z hradem Buchlovem.

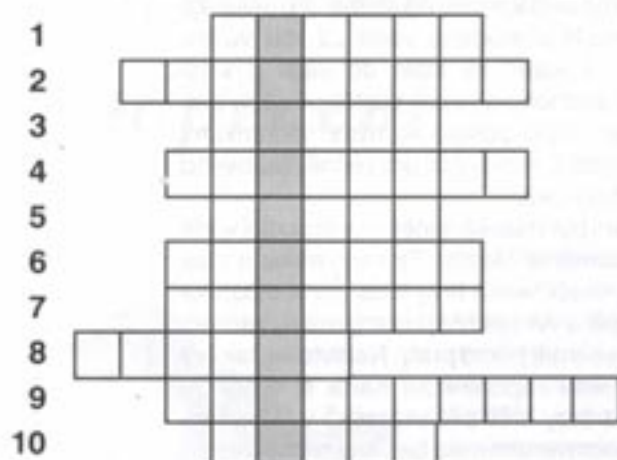
Po Kopanicích se lze lépe než jinde jen tak toulat bez cíle, je tu hodně cest, pěšin a pěšinek, které vedou od chalupy k chalupě, ke studánce, nebo prostě



jen tak krajinou. Střídají se louky s bukovými lesy, sady a poličky. Snad nikde jinde není tolik romantických zákoutí.

Jana Hajduchová

1. Zimní skrývačka Zimní příroda se na první pohled zdá nezajímavá. Ptáci odletěli, spousta zvířátek spí, stromy mají holé větve a květiny se skryly pod sněhem. Přesto právě zima nám nabízí jedinečnou příležitost, jak se o přírodě naučit něco nového. Jak? Můžeme přece sledovat... (viz tajenka).



1. Ryba, žijící v bystrých řekách a potocích
2. Chráněné území v jižní části Bílých Karpat s rozlehlými loukami a soliterními duby
3. Obojživelník
4. Drobná lesní rostlina, jejíž listy svým tvarem připomínají část koňské nohy
5. Vzácná šelma, žijící na březích horských řek
6. Příbuzný této šelmy, tentokrát ale žijící v lesích, jako jediný z této skupiny šelem v zimě spí.
7. Drobný hlodavec, trávící život převážně v korunách stromů
8. Nejnebezpečnější tvor na Zemi
9. Orchidej Bílých Karpat s největšími květy
10. Jedlá houba s vysokou nohou a širokým kloboukem.

2. Díváte se někdy v televizi na kolotoč? Jestli ano, zkuste zapřemýšlet i s námi. Tak jako v televizi to pochopitelně nejde, ale zkuste to takhle. V názvech budou doplněny předem všechny samohlásky a bude uvedeno, o co se jedná. Vše můžete najít v Bílých Karpatech.

1. -io--a -o--á	jarní květina
2. -a-a- --e-i-ý	listnatý strom
3. u-o--a o-o--o-á	had
4. --í-a --í-	chráněný keř
5. -ě-i-e -e--o--a-á	pěvec
6. -o-á --o-a	obec Bílých Karpat
7. -o--o-y-- o-e--á	léčivá rostlina
8. --a-a- -o-e---ý	chráněná rostlina
9. p-a-á-e- -e-y--o-ý	motýl
10. -e-e- -ý-o--í	chráněný savec

3. A nakonec jedna hádanka pro opravdu hodně chytré děti. Našli jsme ji v knize Miloše Zapletala „Kniha hlavolamů“.

Čtyři ptáci se uhníždili na čtyřech různých stromech. Každý z nich měl jiné hnízdo, než ostatní.

Moudivláček hnízdil na olši. Špaček se zabydlil na javoru. Vrána si upletla hnízdo z větví. Strakapoud měl hnízdo v dutině. V koruně topolu bylo vidět hnízdo z větví. Moudivláček nehnízdil v dřevěné budce.

Dokážete říci, na kterém stromě viselo hnízdo spletené z orobincového chmýří? A kdo hnízdil v dubu?

Budete věřit, když vám řeknu, že tento úkol může vyřešit i ten, kdo nezná ani jednoho z těchto ptáků a neví, jaká si staví hnízda? Skutečně stačí jen umět logicky myslet. Jak na to se ale dočtete až v příštím čísle.

Správné odpovědi z minulého čísla:

A. Skrývačka - „Přírodu nelze vylepšit.“

B. skokan, pstruh, kopretina, orel, blatouch, moucha, holub, ježek

C. 1. Javor klen - původní strom, 2. Javor babyka - původní strom, 3. Lípa srdčitá - původní strom, 4. Javor mléč - původní strom, 5. Trnovník akát - dovezený strom, původem z vých. pobřeží sev. Ameriky, 6. Dub letní - původní strom, 7. Jinan dvouločný (Gingo) - dovezený strom, domovem z východní Asie, 8. Jírovec maďal - dovezený strom, původem z jihovýchodní Evropy a Malé Asie, 9. Buk lesní - původní strom

Přiveď ovečku do valašské přírody a krajiny !

ZO ČSOP KOSENKA Valašské Klobouky vyhlašuje pro své členy a příznivce akci

Přiveď ovečku do valašské přírody a krajiny.

Cílem akce je **zlepšit současný stav krajiny, zlepšit dosavadní péči o chráněná území Bílých Karpat** na Kloboucku a navrátit ovce jako tradiční chovná zvířata do valašské krajiny. Tento projekt umožní zakoupit a postupně zvěšovat stádečko o počtu min. 20 ks ovcí masného plemene Romney Marsh, které je přizpůsobeno celoročnímu pobytu pod širým nebem. **Na celém programu se můžete podílet i Vy** zakoupením plemenné roční ovečky za 3500 Kč a jejím následným pronájmem na 7 let naší organizací. **Vaši ovečky zajistíme celoroční péčí.**

Za tuto dobu bude mít Vaše ovečka 10 až 11 jehňat. **Co se s nimi stane?**

* 3 jehňata - beránci za 7 let, případnou Vám - vlastníkově,

* 3 jehňata za 7 let, případnou ZO ČSOP KOSENKA na rozvoj ochranných programů.

* 3 jehňata za 7 let, případnou zemědělcům na obměnu základního stáda. Zbývající 1 - 2 jehňata za 7 let jsou rezervou na krytí rizik (úhyn a pod.). V případě, že rezervu nebude nutno využít, bude rozdělena na třetiny, z nichž jedna připadne Vám, jedna Kosence a jedna soukromým zemědělcům.

Za celoroční pronájem zaplatí vlastník roční symbolický poplatek 120 Kč, který se v následujících letech bude zvyšovat pouze o míru inflace. **Návratnost** při ceně zakoupené ovce 3500 Kč a prodeji jehněte za 2500 Kč **je 3 roky.** Předpokládána roční ziskovost při zachování současné úrovně cen a míry inflace je 10 % a navíc Vám zůstane osmiletá ovce, kterou ještě můžete alespoň dva roky dále chovat. V případě zájmu Vám rádi zajistíme odprodej získaných jehňat za tržní ceny. Po 7 letech můžeme zajistit i odprodej Vaši ovce. **Do ziskovosti není zahrnut zlepšený stav krajiny a chráněných lučních porostů,** které jsou podle našeho názoru dlouhodobým vkladem do místního rozvoje, na němž se tak budete rovněž významně podílet.

Jak to udělat?

Spojte se s námi a kupte si naším prostřednictvím ovečku plemene Romney Marsh v hodnotě 3500 Kč
Ovečku pronajmíte na 7 let ZO ČSOP KOSENKA.

Podrobné informace Vám poskytne Ekologická poradna ZO ČSOP KOSENKA

Brumovská 11

766 01 Valašské Klobouky

tel., fax 0636/320145 ing. Rostislav Trávníček, Miroslav Janík

Bílé Karpaty - časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávají: Regionální pobočka Společnosti pro trvale udržitelný život Bílé Karpaty v Uherském Hradišti a Základní organizace ČSOP Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou ve spolupráci se Správou CHKO Bílé Karpaty.

Vydávání tohoto časopisu je finančně podpořeno dotací Ministerstva životního prostředí ČR.

Kontaktní adresy: Regionální pobočka STUŽ Bílé Karpaty ZO ČSOP Bílé Karpaty
Palackého nám. 293 Bartolomějské nám. 47
686 01 Uherské Hradiště 698 01 Veselí nad Moravou
tel., fax: 0632 / 55 16 37 tel., fax: 0631 / 32 25 45, 32 47 92
e-mail: stuz@brn.pvtnet.cz e-mail: csop@es-servis.cz

Redakce: Pavel Bezděčka, Božena Gajdová, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Antonín Kostka, Vlasta Ondrová, Jiří Pšurný.

Autoři fotografií: Antonín Kostka (přední a zadní strana obálky, str. 21), Jana Hajduchová (vnitřní strana obálky, str. 2, 3, 15), Jan W. Jongepier (vnitřní strana obálky, str. 4, 5, 8, 14) Petr Říha (str. 8), Ivana Jongepierová (str. 20), Miroslav Janík (str. 7), Jiří Pšurný (str. 11, 26), M. Kostka (str. 16), Jaroslav Boleček (str. 27), archiv.

Kontakt: Jana Hajduchová, tel.: 0632 / 55 16 37, Jan W. Jongepier, tel.: 0631 / 32 25 45

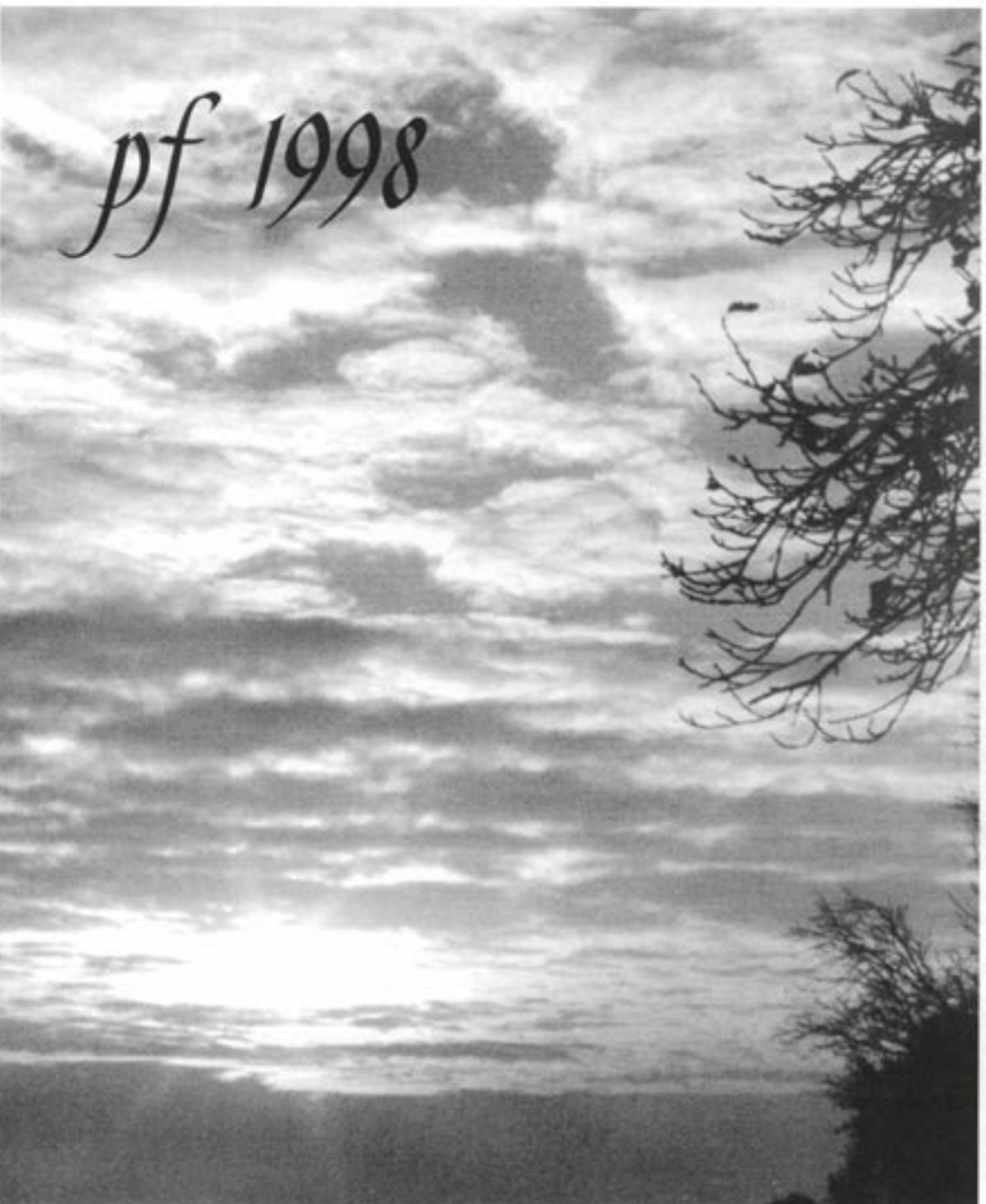
4. číslo ročníku 1997 vychází v prosinci 1997.

Reg. č. 7428, ISSN 1211 - 3638, Ročník II, číslo 4, náklad 1500 ks, cena 12,- Kč

Tisk: ALDIPRESS Veselí nad Moravou

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p. OZJM, Ředitelství v Brně č.j. P/2-1007/96 ze dne 6. 3. 1996.

Do nového roku Vám přejeme hodně zdraví, pohody a příjemných chvíl, strávených nad stránkami časopisu Bílé Karpaty.



pf 1998

Podávání novinových zásilek povoleno
JmŘ ČP č.j. P/2-1007/96 ze dne 6. 3. 1996.
Vyplatné hrazeno v hotovosti

Společnost pro trvale udržitelný život
Regionální pobočka Bílé Karpaty
Palackého nám. 293
686 01 Uherské Hradiště

cena 12,- Kč